

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ Т. Р.Короткий
« ____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»
спеціальності 082 «Міжнародне право»

Тема: **РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У РЕГУЛЮВАННІ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Виконавець: Матусяк Олексій Едуардович

Науковий керівник: Савчук Сергій Станіславович

Нормоконтролер: викладач Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	6
1.1. Міжнародне право: загально-теоретичний аспект.....	6
1.2. Міжнародне право та міжнародні відносини: роль та взаємозв'язок...	14
1.3. Роль принципів міжнародного права у формуванні конкретних принципів сталого розвитку міжнародних відносин.....	18
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	27
2.1. Значення міжнародних договорів у регулюванні міжнародних відносин в сучасних умовах.....	27
2.2. Міжнародне право: легітимація влади у міжнародних відносинах.....	32
2.3. Політика міжнародного права.....	37
РОЗДІЛ 3. ВІД МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО ПРАВА ТА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ	50
3.1. Міжнародне право: право зовнішніх відносин і міжнародні відносини.....	50
3.2. Міжнародні відносини: право, транснаціональні відносини та приватне управління.....	65
3.3. Межі винятковості міжнародного права: теоретизування внутрішнього та міжнародного розриву.....	77
3.4. Від міжнародного права та міжнародних відносин до права та світової політики.....	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин виникають деякі проблемні моменти, що свідчить про виникнення непростих питань в контексті інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин. Практичні проблеми функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, які виникають у зв'язку із здійсненням різного роду перетворень як у нашій державі, так і на міжнародній арені є одними із найактуальніших для галузі міжнародного права на теперішній час. На сьогоднішній день у світі склалося багато різноманітних поглядів на інститут міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, кожен з яких має свої переваги і недоліки. Більшість європейських країн стоять перед непростим вибором найбільш оптимальної варіації функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, яка б відповідала об'єктивним потребам розвитку європейського суспільства. У цьому процесі галузь міжнародного права займає передове становище, вона пропонує найбільш ефективні розв'язання тих практичних проблем, що стоять на шляху модернізації інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин задля максимально ефективного функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин. Перш за все, необхідно надати теоретичний аналіз загальних аспектів функціонування міжнародного права в контексті регулювання міжнародних відносин. В контексті даного розділу необхідно проаналізувати міжнародне право в контексті загально-теоретичного аспекту. Визначити ключові тенденції щодо міжнародного права та міжнародних відносин в контексті ролі та взаємозв'язку. А також визначити основні аспекти щодо ролі принципів міжнародного права у формуванні конкретних принципів сталого розвитку міжнародних відносин. Наступним кроком має стати аналіз ролі міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, що в свою чергу мало б значення для вдосконалення дослідження інституту

міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин. В контексті даного розділу необхідно розглянути основні аспекти щодо значення міжнародних договорів у регулюванні міжнародних відносин в сучасних умовах. Здійснити аналіз міжнародного права в контексті легітимації влади у міжнародних відносинах. А також проаналізувати основні аспекти щодо політики міжнародного права. Останнім предметом даної наукової розвідки буде аналіз питання від міжнародного права та міжнародних відносин до права та світової політики. В контексті даного розділу необхідно висвітлити міжнародне право в контексті права зовнішніх відносин і міжнародних відносин. Здійснити аналіз міжнародних відносин в контексті права, транснаціональних відносин та приватного управління. Визначити межі винятковості міжнародного права в контексті теоретизування внутрішнього та міжнародного розриву. А також розглянути питання від міжнародного права та міжнародних відносин до права та світової політики. Взагалі, практико-теоретичні питання функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин останнім часом активно обговорюється науково-правовою трибуною, серед якої є як і представники вітчизняної, так і зарубіжної наукової спільноти в галузі міжнародного права. Саме тому я вважаю цю тему дійсно актуальною.

Мета дослідження – аналіз основних моментів функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, як основоположного вектору з точки зору міжнародного права.

Мета дослідження та його структура обумовили постановку і виконання таких **завдань**:

- надати теоретичний аналіз загальних аспектів функціонування міжнародного права в контексті регулювання міжнародних відносин;
- проаналізувати міжнародне право в контексті загально-теоретичного аспекту;
- визначити ключові тенденції щодо міжнародного права та міжнародних відносин в контексті ролі та взаємозв'язку;

- визначити основні аспекти щодо ролі принципів міжнародного права у формуванні конкретних принципів сталого розвитку міжнародних відносин;
- здійснити аналіз ролі міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин;
- розглянути основні аспекти щодо значення міжнародних договорів у регулюванні міжнародних відносин в сучасних умовах;
- здійснити аналіз міжнародного права в контексті легітимації влади у міжнародних відносинах;
- проаналізувати основні аспекти щодо політики міжнародного права;
- здійснити аналіз питання від міжнародного права та міжнародних відносин до права та світової політики.

Об’єкт дослідження – основні аспекти щодо функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин, як основоположного вектору з точки зору міжнародного права.

Предмет дослідження – роль міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин.

Методи дослідження. всебічно дослідити предмет кваліфікаційної роботи дозволили загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. *Формальний метод* був використаний для розкриття основних понять теми та виділення суттєвих ознак інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин в контексті теоретико-правової характеристики та особливостей. *Структурно-функціональний метод* дозволив розкрити систему інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин в контексті загальної характеристики та особливостей. За допомогою методу *аналізу* були проаналізовані основні проблемні питання функціонування інституту міжнародного права у регулюванні міжнародних відносин в контексті загальної характеристики та особливостей.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

1.1. Міжнародне право: загально-теоретичний аспект

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю чіткого визначення сфери міжнародного права в національній правовій системі та ієрархії правових джерел, практик у разі суперечності внутрішньому праву.

Загальновідомо, що внутрішнє, тобто національне право, і міжнародне право – це дві різні, незалежні системи, які мають свої кваліфікуючі ознаки. Ці системи відрізняються одна від одної принципами та метою існування, умовами виникнення права, суб'єктами, об'єктами, формами, гарантією чинності правових норм [1].

Міжнародне право – це система правових принципів і норм договірною та звичаєвого характеру, які регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права з метою забезпечення миру та співробітництва.

Міжнародне право народилося разом із появою держав і виникненням міжнародних відносин. Фактично існує міждержавне право, яке створюється державами і регулює переважно міждержавні відносини.

Міжнародне право — це сукупність норм, які загальновизнані й прийняті у відносинах між державами. Вона служить основою для практики стабільних і організованих міжнародних відносин. Міжнародне право – це управління на основі згоди. Це означає, що держава-член може вирішити дотримуватися міжнародного права або порушити свій договір. Це питання державного суверенітету. Міжнародні закони засновані на згоді. Порушення звичаєвого міжнародного права та імперативних норм (*jus cogens*) можуть призвести до воєн [2].

До відносин, що регулюються нормами міжнародного права, належать відносини між державами, між державами та міжнародними міжурядовими організаціями, між державами, між міжнародними міжурядовими

організаціями. Поряд з міжнародними міждержавними відносинами існують міжнародні відносини приватного характеру між юридичними та фізичними особами різних держав (так звані відносини «з іноземним елементом» або «міжнародний елемент»). Ці відносини складають предмет міжнародного права.

Міжнародні відносини є досить різноманітним ступенем, що дозволяє дослідити складність відносин між різними країнами та застосувати це розуміння до світу праці.

В епоху глобалізації міжнародних відносин виникають нові сфери міжнародного співробітництва; існуюче співробітництво поглиблюється та розширюється. Це супроводжується посиленням ролі міжнародного права як регулятора відносин між державами. Знання та розуміння основ міжнародного права сьогодні надзвичайно актуальні не лише для юриста, а й для звичайного громадянина. Відповідні знання дають можливість розуміти події, що відбуваються у світі, оцінювати їх і робити висновки самостійно.

Нині деякі вчені та політики говорять про кризу у сфері міжнародного права. Не всі держави дотримуються норм міжнародного права, є багато норм міжнародного права, які суперечать одному, міжнародні суди при вирішенні спорів виходять не тільки з міжнародних договорів, а й з політичної доцільності, економічних відносин. Але якщо погодитися з цим твердженням, то слід зазначити, що криза не призведе до зникнення міжнародного права, а навпаки, призведе до нового етапу розвитку міжнародного права.

Отже, міжнародне право є унікальною системою права, оскільки сама його сутність полягає в неможливості примусити суб'єкта виконувати норми, згоду на які він не зобов'язаний надавати. При створенні норм міжнародного права суб'єкти узгоджують зміст норм і домовляються про надання їм юридичної сили. Правове регулювання міжнародних відносин є абсолютною необхідністю, тому визнання обов'язковості міжнародного права визначається потребами життєдіяльності міжнародного співтовариства та

інтересами держав [3]. Підтвердженням юридично обов'язкової сили міжнародного права є наявність такої імперативної норми, як принцип сумлінного виконання зобов'язань, що випливають із принципів і норм міжнародного права.

Міжнародне право є важливою сферою для розуміння, і багато з них має теоретичний або історичний характер, спираючись на теми, розглянуті в попередніх розділах. Ви бачили в попередньому розділі, що деякі з обговорюваних теорій розглядають «норми» як регулюючу силу в міжнародних відносинах, хоча теорії відрізняються у своєму розумінні відповідності та функції цих норм. У цьому розділі розглядається це поняття та знайомиться з роллю міжнародно-правових норм як особливого засобу соціального регулювання міжнародних справ.

Уявіть собі невелике поселення з кількома володіннями, на кожній з яких стоїть один будинок, у якому живе одна сім'я. Це поселення не має спільного уряду, парламенту, судової системи чи поліції. Внутрішні справи кожної родини так само, як і кордони кожної власності, поважаються як недоторканні. Сім'ї мають переважно двосторонні стосунки один з одним і беруть участь у комерційному обміні товарами та послугами. Загально-прийнято вважати, що якщо глава сім'ї помирає, спадкоємці дотримуються встановлених обіцянок іншим сім'ям і погоджених обмінів. Коли діти вирішують окреслити нову власність або коли нова сім'я з іншого місця хоче оселитися, інші сім'ї повинні спочатку погодитися і визнати цю нову власність. Коли між сім'ями виникають суперечки, вони можуть призвести до насильства, особливо якщо хтось порушує встановлений кордон або втручається в інтереси сім'ї. Загальновизнано, що для захисту своїх інтересів у сім'ї та власності можна вдатися до примусу. Інші сім'ї не втручаються в ці суперечки, якщо це не зачіпає їхні інтереси або якщо вони уклали особливий союз з іншою сім'єю.

Запитайте себе зараз, чи назвали б ви це врегулювання «правовою системою»? Ви б навіть говорили про «закони»? Можливо, інтуїтивно ви б

сказали ні. Але подумайте на мить, які правила й принципи мають існувати навіть у такому середовищі. Як працює будь-яка форма регулювання? Чому це працює? Якщо ви трохи заглибитесь у ці питання, ви зустрінете деякі з основоположних правових інститутів, які існують у більшості правових систем. Є поняття власності, права власності, території та кордону; принцип автономії та вищої влади, здається, застосовується до сімей; а інститут договору, безумовно, існує [4]. Ви також знайдете певні правила у формі усталених звичаїв і навіть можете визначити принцип, який говорить, що «потрібно дотримуватися домовленостей». Для вираження цього основного принципу юристи використовують латинську фразу «*pacta sunt servanda*». Таким чином, навіть у такому рудиментарному середовищі існують деякі звичайні правила та принципи, навіть якщо вони не називаються «законами» або не записані в будь-якій формі.

Ви також помітите, що деякі характеристики того, що ви інтуїтивно можете вважати важливими для правового порядку, відсутні: немає влади «над» сім'ями, яка б ухвалювала закони для всіх, вирішувала конфлікти або примушувала до виконання законів і рішень. Немає уряду, парламенту, суду чи поліції. Правила та принципи, здається, впливають із усталеної практики, мотивованої функціональними потребами співжиття, прагматизмом або простим здоровим глуздом. Які б правила не існували в цьому поселенні, їх дійсність і ефективність залежать виключно від волі сімей та їхніх членів.

Це врегулювання нагадує багато особливостей міжнародного правопорядку. Насправді врегулювання нагадує певне зображення міжнародного правового порядку, яке сьогодні більшість юристів-міжнародників назвали б застарілим, хоча саме це зображення примітивного правового порядку переслідує міжнародне право навіть сьогодні. Якщо перевести ситуацію врегулювання в міжнародну площину і замінити сім'ї державами, то вийде картина міжнародного права, що характеризується державами як головними акторами. У цьому зображенні держави мають верховну та виключну владу над своїми державними органами та

дотримуються переважно звичаєвих і договірних правил у відносинах між ними, але не мають світового уряду над собою.

Принцип суверенітету виражав цю вищу і виключну владу держав над своєю територією і підтверджував рівний статус усіх держав. Своє нинішнє значення воно набуло завдяки працям філософів права та політики між шістнадцятим і вісімнадцятим століттями. Суверенітет продовжує залишатися основоположним стовпом міжнародного правопорядку. Протягом багатьох десятиліть цей основоположний стовп міжнародного права звучав так: суверенні держави є володарями міжнародного права, без світового уряду над ними. Це означало, що дійсність будь-якої правової норми залежала від волі держав або, навпаки, що держави були пов'язані лише авторитетними правовими приписами (нормами), з якими вони погодилися. У відомому рішенні у справі Lotus Постійна палата міжнародного правосуддя в Гаазі – головний судовий орган Ліги Націй, попередника Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй (ООН) – заявила в 1927 (Справа СС «Лотос», рішення Постійної палати міжнародного правосуддя, 7 вересня 1927 р.): Міжнародне право регулює відносини між незалежними державами. Таким чином, норми права, обов'язкові для держав, випливають з їхньої власної волі, вираженої в конвенціях або звичаях, загальноприйнятих як вираження принципів права та встановлених з метою регулювання відносин між цими співіснуючими незалежними спільнотами або з метою досягнення спільних цілей. Тому обмеження незалежності держав не можна презюмувати [5].

Яке право є міжнародним? Саме таке зображення міжнародного права часто завершувалося запитанням про те, чи є міжнародне право справді законом. Як міжнародно-правові норми можуть бути ефективними, якщо їхня чинність залежить від волі держав, тих самих суб'єктів, якими має керувати міжнародне право? Цей сумнів у чинності та ефективності міжнародного права зрештою призвів до розриву між двома дисциплінами міжнародного права та теорією міжнародних відносин після Другої світової війни. Двос

вчених, Едвард Галлетт Карр і Ганс Моргентау, приблизно в той час припустили, що міжнародне право було особливо непридатним для розуміння поведінки націй. Вони були розчаровані тим, що вони назвали ідеалістичною вірою в міжнародне право, яке, зрештою, не запобігло – вдруге – світовій війні. Натомість вони запропонували більш «реалістичну» оцінку міжнародних відносин на основі влади та інтересів. Таким чином, засновник реалістичної школи теорії міжнародних відносин поставив під сумнів ефективність і актуальність міжнародного права як вирішального фактору впливу на поведінку держав і забезпечення міжнародного миру та безпеки.

Відтоді багато чого змінилося. Міжнародний правопорядок всіляко диверсифікувався. Існує незліченна кількість двосторонніх і багатосторонніх контрактів між державами (які в міжнародному праві називаються договорами або конвенціями), і понад 5000 міждержавних організацій та їхніх різних органів беруть участь у регулюванні та управлінні майже всіма аспектами міжнародного життя.

Міжнародні правові норми пронизують глобальні справи. Кожного разу, коли ви подорожуєте за кордон, надсилаєте електронний лист або оновлюєте свої профілі в соціальних мережах, діють не лише внутрішні, а й наднаціональні правові норми, включаючи регіональні норми, як у Європейському Союзі. Будь то прикордонний контроль, дипломатичні та консульські відносини між країнами, визначення маршрутів польотів і навігації, регулювання Інтернету, конфіденційність, використання поштових і телекомунікаційних послуг, промислові стандарти чи транскордонні екологічні небезпеки – міжнародне право пронизує ці сфери настільки, наскільки більш відомі сфери захисту прав людини, гуманітарного втручання та боротьби з транснаціональним тероризмом.

Отже, важливо розуміти, що питання про те, чи має значення міжнародне право, залежить не в останню чергу від концептуального погляду людини на міжнародне життя. Цей розділ знайомить вас насамперед із

(традиційним «західним» або «західним») нормативним розумінням міжнародного права, щоб показати вам, як думають юристи-міжнародники та як вони використовують міжнародне право [6]. Це передбачає зосередження на чинних правових нормах, які авторитетно регулюють міжнародне життя. Проте розуміння міжнародного права як системи правових норм не є єдином можливим підходом, ані єдино дійсним. Насправді існують численні інші підходи, які доповнюють нормативний погляд на глобальне право. Важливо також, що західне зображення міжнародного права не єдине, що існує у світі. Вчені з-за меж Заходу показали, наприклад, як панівний погляд на міжнародне право нехтує важливим і часто попереднім внеском у міжнародне право інших культур. Країни Азії, Африки та Латинської Америки повинні стати частиною нашого розуміння міжнародного права. Наприклад, міжнародні договори вже існували в Африці та Азії понад три тисячі років тому. Ісламська правова думка, присутня в Персії, Індії, Південній Азії та Європі, також мала правові норми щодо того, як вести військові дії, принаймні з сьомого століття. Не існує єдиної концепції міжнародного права чи міжнародної політики.

Зосереджуючись на нормативному розумінні міжнародного права, розділ використовує скромний підхід і орієнтується на золоту середину. Існують також концептуалізації, які зображують міжнародне право як космополітичний порядок, що забезпечує солідарність і мир у «поствестфальському» світі, в якому держави значною мірою втратили статус одноосібних суверенів. З іншого боку, існують теорії, які продовжують сумніватися в соціальній ефективності та актуальності міжнародних правових норм для формування поведінки міжнародних гравців. Крім того, можна також аналізувати міжнародне право за допомогою емпіричних досліджень, які використовують зібрані дані про соціальну поведінку суб'єктів, як це робиться, наприклад, для перевірки ефективності норм прав людини. Проте суто емпіричному аналізу важко передати ідіосинкразію нормативного мислення та аргументації в міжнародному праві.

Навіть якщо зібрані дані свідчать про випадки недотримання норм прав людини, було б неправильно робити з цього висновки про обов'язковість або діапазон соціальних наслідків цих норм [7].

Юристи-міжнародники як особлива група професіоналів вивчають методи визначення того, які правові норми існують і які застосовуються до відповідних суб'єктів у певній ситуації. Юристи говорять про джерела та суб'єкти права. Вони вчаться застосовувати ці норми за допомогою спеціальних методів, таких як тлумачення або збалансування суперечливих прав. Ці професійні методи не є ціннісно-нейтральними чи об'єктивними, а включають суб'єктивний вибір і політику. Наближення до об'єктивності та ідеалів справедливості досягається лише через конкретні процедури, яких необхідно дотримуватися, визнані способи аргументації та конкретні процеси прийняття рішень. У двох словах, міжнародне право складається з певних конвенцій щодо аргументації та способів вирішення конфліктів, які одні вважають ремеслом, інші — мистецтвом. Швидше за все, і те, і інше.

1.2. Міжнародне право та міжнародні відносини: роль та взаємозв'язок

Міжнародні відносини також називають міжнародними студіями. Основні теми наукових досліджень — міжнародне право, міжнародна політика, міжнародна економіка, історія міжнародних відносин. Під терміном зазвичай позначають дослідження закордонних справ і основних проблем міжнародної системи: ролі держави, міжнародних організацій, неурядових організацій і транснаціональних компаній. Міжнародні відносини входять до сфери науки та політики. Їх можна вивчати або з позитивістської, або з нормативної точки зору, намагаючись аналізувати та формулювати міжнародну політику держав.

Якщо міжнародні відносини історично були включені до сфери політології, то галузь економіки все більше виділяється через міжнародну політичну економію, яка швидко розвивалася з 1970-х років. Інші академічні галузі також викликають занепокоєння: міжнародне право, філософія, географія (особливо через геополітику), соціологію, антропологію, культурологію, політологію. Щодо більш конкретних предметів, що вивчаються, можна назвати: глобалізацію, державу, екологію та сталий розвиток, розповсюдження ядерної зброї, націоналізм, економічний розвиток, міжнародні фінанси, права людини тощо.

Метою міжнародних відносин є розуміння їх різних концептуальних рамок, зокрема в аналізі глобалізації. Як стверджує Дж. Ф. Гілхаудіс, «термін «міжнародний» з'явився наприкінці XVIII століття у англійського філософа Джеремі Бентама, але феномен міжнародних відносин, а саме відносин між незалежними політичними спільнотами, досліджується набагато довше.

Міжнародні відносини включають велику кількість міжнародних установ, таких як МВФ, СОТ, Світовий банк. Важливо знати та розуміти функції, які вони виконують з точки зору міжнародної безпеки, економічного та соціального розвитку, прав людини та гуманітарної допомоги. Коли йдеться про міжнародні відносини, важливо говорити про нації та націоналізм. Справді, його головна мета полягає в тому, щоб зрозуміти

проблематичну національну державу та націоналістичну ідеологію, вивчаючи основні історичні етапи її появи та теорії, які були розроблені для аналізу цього явища. Традиційно міжнародні відносини - це сукупність зв'язків, відносин і контактів, які є Союзом і підпорядковуються зовнішній політиці цієї держави. вузьке визначення починається з ідеї, що IR – це відносини між країнами. Сьогодні ширший погляд враховує, що багато процесів знаходяться поза контролем уряду.

Співвідношення міжнародного права та міжнародних відносин

Міжнародне право – це частина права, яка регулює діяльність суб'єктів міжнародного масштабу, які мають відносини з міжнародним співтовариством. Міжнародне право – це загальні принципи та принципи, що регулюють відносини або проблеми, які перетинають національні кордони між країнами та країнами та країнами з іншими недержавними юридичних або недержавних юридичних осіб один до одного [8].

Міжнародні відносини, які є відносинами між країнами, в основному є «правовими відносинами», що означає, що міжнародні відносини породили взаємопов'язані права та обов'язки між суб'єктами права (державами). Міжнародні відносини — це відносини між країнами або між окремими особами з різних країн у формі політичних, культурних та економічних відносин. міжнародні відносини мають на меті зміцнення дружби та двостороннього, регіонального та багатостороннього співробітництва через різні форуми відповідно до національних інтересів і можливостей. Щоб створити вічний, справедливий і процвітаючий мир у всьому світі, наша країна повинна продовжувати проводити вільну й активну зовнішню політику.

Функція міжнародного права, а саме як системи, міжнародне право є автономною правовою системою, незалежною від міжнародної політики. Але його основна функція полягає в тому, щоб служити потребам міжнародної спільноти, включаючи автентичну державну систему. І, зокрема, Коскеннімі робить висновок, що функція міжнародного права полягає в тому, щоб

підкреслити його завдання як відносно автономної формальної техніки, а також інструменту для посилення особливих претензій і планів у зв'язку з політичною боротьбою. міжнародне право та його інститути мають мету, мету та функцію підтримки реалізації ідеї балансу інтересів, ідеї гармонії інтересів.

Отже, для досягнення всіх цілей у кожній країні міжнародне право відіграє певну роль у міжнародних відносинах, зокрема:

По-перше, міжнародне право спрямоване на підтримку миру та ігнорує всі форми нормативних актів, які не подобаються різним нормам, пов'язаним із високою політикою (високою політикою), а саме тими, що стосуються питань миру чи війни. Проблеми, які виникають між однією країною та іншою або країною з багатьма країнами, призведуть до конфлікту та конфлікту як щодо прав країни чи багатьох країн, так і щодо звичаїв глави держави, дипломата чи посла. Усі ці суб'єкти мають відповідні права та обов'язки, які на практиці повинні відповідати міжнародним іграм і правилам, узгодженим колективно чи міжнародно.

По-друге, функції міжнародного права для іноземних відомств і практики юристів-міжнародників, які щодня застосовують і розглядають врегулювання норм міжнародного права, що стосуються різних пов'язаних питань і справ. Справи, наприклад, щодо претензій щодо компенсації іноземців, які потрапили в аварію, інцидентів депортації іноземців, екстрадиції, національності чи національності, чи дій і прав екстериторіальності в країні, тлумачення правил комплексу договір.

По-третє, міжнародне право також спрямоване на оцінку різних порушень міжнародного права в результаті війни чи конфлікту або через військову агресію, або через нездатність країни запобігти епідемічним проблемам, як питання роззброєння, міжнародного терросиму та порушень. у практиці звичайних військових конфліктів і неміжнародних військових конфліктів. З огляду на те, що функція міжнародного права пов'язана з

теорією політики (політикою) та інтересами, є два важливі аспекти у баченні цілей і завдань використання терміна політика в міжнародному праві.

По-четверте, міжнародне право пов'язане з терміном «політика» (як мета), який слід розглядати в самому законі. Кожна з цих політик загалом спрямована на мир, безпеку, співпрацю (мир, безпека та співпраця) або на більш конкретні питання.

По-п'яте, цілі та завдання міжнародного права можна побачити з політики, яка підкреслює важливість міжнародного співтовариства (міжнародної спільноти). Існування політики, як особливого права в міжнародному співтоваристві, особливо в особливих ситуаціях, що вимагають перевірки.

1.3. Роль принципів міжнародного права у формуванні конкретних принципів сталого розвитку міжнародних відносин

Базові, загально визнані принципи міжнародного права в цілому є основою процесу міжнародного нормотворення, основою міжнародного права та важливим критерієм міжнародного права, нормами *jus cogens*, складають правову основу для створення інших правових норм. При описі та застосуванні принципів міжнародного права між ними існує кореляція, і кожен принцип необхідно розглядати в поєднанні з іншими принципами. Хоча основні, загально визнані принципи міжнародного права, як правило, закріплені в Статуті ООН, їх зміст і система викладені в Декларації про принципи міжнародного права про дружні відносини і співробітництво між державами відповідно до Статуту ООН, прийнятій Генеральна Асамблея ООН у 1970 і 1975 роках. Вона визначена в Гельсінському заключному акті ОБСЄ [9]. Ці документи відображають десять важливих принципів міжнародного права: принцип незастосування сили або загрози її застосування; принцип мирного вирішення міжнародних спорів; принцип суверенної рівності держав; принцип невтручання у внутрішні справи держав; співробітництво держав; принцип рівноправності та самовизначення народів; принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань; принцип територіальної цілісності держав; принцип непорушності кордонів; принцип поваги до прав людини та основних свобод.

Зазначені норми відображають міжнародно-правовий підхід до проблеми. У теоретичній літературі з цього приводу існують дуже цікаві та суперечливі трактування. Існують навіть позиції, які не вважають сталий розвиток юридичним поняттям. Наприклад, Фівет Г., визнаючи сталий розвиток важливою філософською чи політичною метою, наполягає на тому, що він не має нічого спільного з правом: «Зв'язок будь-якого процесу чи концепції з правом обумовлюється його здатністю сприяти його формуванню. Сталий розвиток, як політична мета, впливатиме на міжнародні переговори, що може мало вплинути на зміст закону». На нашу думку,

перевагу було віддано такому обмеженню, оскільки авторське пояснення датується 2001 роком. Проте той факт, що зараз держави вносять зміни у своє законодавство відповідно до цілей сталого розвитку, є прямим доказом впливу на формування такий закон.

Інша група дослідників уникає визначення правової природи сталого розвитку, посилаючись на нелегальний характер його розвитку. Поза його потенційним характером як норми міжнародного права, ці коментатори вважають, що більш релевантний і продуктивний підхід базується не на правовій природі сталого розвитку, а на різних принципах, які важливі для його реалізації. Ми вважаємо, що найбільш успішним теоретичним підходом є розгляд не сталого розвитку як правового принципу, а як нової галузі міжнародного права в цілому. Як нещодавня тенденція, яка отримала значну підтримку, таке пояснення забезпечує основу для аналізу взаємозв'язку між концепцією сталого розвитку та основними принципами міжнародного права.

1. Принцип поваги до прав людини та основних свобод.

Зв'язок принципу дотримання прав людини з концепцією сталого розвитку відображається в наступному. По-перше, одним із головних завдань міжнародного права є забезпечення основних прав і свобод людини. У сучасному світі неможливо забезпечити ці права і свободи без дотримання принципів сталого розвитку. Наприклад, у ситуації, коли навколишнє середовище забруднене, порушується не лише право на здоров'я чи право жити в здоровому середовищі. Водночас під загрозою стоїть право на життя. Або порушення глобальної безпеки може створити непереборні проблеми для майже всіх прав і свобод. По-друге, концепція сталого розвитку розкриває сутність завдань і проблем, які стоять перед державами та міжнародним правом у сучасних умовах. По-третє, виходячи з цих аспектів, концепцію сталого розвитку слід визнати новою ідеологічною основою прав людини [10].

Сталий розвиток має бути сформований універсальною концепцією прав людини, яка включає: визнання людської гідності та прав людини як

вищих абсолютних цінностей; незалежність прав людини від волі держави та їх неподільність; рівність людей щодо гідності та прав; несумісність прав людини з експлуатацією і рабством, страхом і нуждою, свавіллям і злочинністю; визнання взаємозалежності всієї системи громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав і співвідношення цих прав з обов'язками; формування та розвиток нового покоління прав людини; серйозне визнання цінностей демократії та справедливості; взаємне визначення та розвиток взаємодоповнюючих міжнародних і внутрішніх систем прав людини.

II Важливо відзначити, що розділ II Конституції Азербайджанської Республіки повністю присвячений правам, свободам і обов'язкам людини і громадянина. Крім вищесказаного, різні аспекти принципу дотримання прав людини та основних свобод закріплені в інших статтях Конституції Азербайджанської Республіки - статтях 10, 12, 148, 151 та деяких інших. Відповідно до частини 1 статті 12 Конституції Азербайджанської Республіки забезпечення прав і свобод людини і громадянина, гідний рівень життя громадян Азербайджанської Республіки є найвищою метою держави. Відповідно до частини 2 Конституції, права і свободи людини і громадянина, зазначені в цій Конституції, застосовуються відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Азербайджанська Республіка.

Існуючі теорії в галузі прав людини також відображають характеристики постійного розвитку. У пункті 3 статті 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй зазначено, що однією з головних цілей Організації Об'єднаних Націй є вирішення міжнародних економічних, соціальних, культурних або гуманітарних проблем і сприяння повазі до основних прав і свобод усіх, незалежно від раси, статі, мови чи релігії та заохочення досягнення міжнародного співробітництва. Стаття 55 Хартії визначає інші аспекти принципу поваги до прав людини та основних свобод.

Таким чином, наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття виникла ще одна особливість прав людини як чинника потужного та збалансованого

розвитку суспільства. Це була концепція сталого розвитку. Цінність сталого розвитку для кожного полягає в тому, щоб жити в передбачуваному та захищеному суспільстві [11]. У таких умовах людина може зосередитися на довгострокових цілях і будувати плани на майбутнє. Сталий розвиток – це збалансований розвиток, який усуває конфлікти. Важливість прав людини як одного з чинників збалансованого розвитку особистості, суспільства та природи полягає в тому, що вони спочатку гармонізували різні цінності (свободу та рівність, самовизначення та соціальну безпеку) як нормативну модель. Крім того, вирішено суперечності між індивідуальними та колективними потребами, інтересами особи, соціальної групи, держави та суспільства.

Аналіз принципу розвитку, який є одним із специфічних принципів прав людини, також є важливим для аналізу відносин у межах права на сталий розвиток як права людини з окремою нормативною базою.

Декларація, прийнята на Конференції в Ріо-де-Жанейро в 1992 р., більш юридично визначила соціально-економічні основи сталого розвитку («Декларація Ріо», 1992 р.). У Декларації викладено близько 12 принципів сталого розвитку. Хоча Декларація не є юридично обов'язковою, вона містить ряд важливих пропозицій щодо права на розвиток.

Згідно з концепцією сталого розвитку, Декларація ООН про право на розвиток 1986 року також розглядає людину в центрі процесу розвитку. У пункті 1 статті 2 Декларації зазначено: «Людина є центральним суб'єктом індивідуального розвитку і має бути активним учасником і бенефіціаром права на розвиток». Стаття 1 Декларації визначає право на розвиток таким чином: «Право на розвиток є невід'ємним правом людини, на основі якого кожна людина та всі народи беруть участь в економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, в якому дотримуються права людини та основні права. свободи можуть бути повністю реалізовані. Кожна людина має право на це, підтримувати розвиток і отримувати від нього користь».

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Декларації, людина є ключовим суб'єктом процесу розвитку, має бути активним учасником та бенефіціаром права на розвиток. Крім того, у пункті 1 статті 8 зазначено, що держави повинні вживати всіх необхідних заходів на національному рівні для здійснення свого права на розвиток. Наприклад, рівність розвитку повинна бути забезпечена для всіх у питаннях доступу до ресурсів, освіти, охорони здоров'я, харчування, житла, зайнятості та справедливого розподілу доходів; необхідно вжити ефективних заходів для забезпечення активної ролі жінок у процесі розвитку; необхідно провести відповідні економічні та соціальні реформи, щоб усунути всі соціальні несправедливості.

Право на розвиток охоплює право кожної людини та всіх народів брати участь у розвитку, право сприяти розвитку, право ділитися результатами розвитку. Як і право на мир, право на розвиток може відрізнитися за сферою охоплення суб'єкта, якому воно спрямоване. Право на розвиток також включає право на індивідуальний розвиток конкретної особи та право на самовизначення, що розуміється як колективне право народів загалом [12].

У вступній частині прийнятої у 2016 році Декларації про право на мир згадуються ключові міжнародні документи з прав людини, згадується Порядок денний сталого розвитку до 2030 року та зазначається про важливість миру як принципу міжнародного права. У Цілях сталого розвитку – Порядку денному на період до 2030 року міжнародно-правові вимоги до миротворчості пов'язані з правовою основою концепції сталого розвитку. Вступна частина Декларації посилається як на Декларацію про Закон про розвиток, так і на Порядок денний сталого розвитку – 2030. Крім того, стаття 1 Декларації про право на мир 2016 року пояснює право на мир на основі розвитку процес: «Кожен має право насолоджуватися миром у спосіб, який заохочує та захищає всі права людини та повну реалізацію розвитку».

2. Принцип суверенної рівності держав.

Основний зміст принципу, закріпленого в пункті 1 статті 2 Статуту ООН, полягає в наступному: держави зобов'язані визнавати та поважати

суверенну рівність одна одної та всі права, притаманні суверенітету, включаючи правосуб'єктність; кожна держава має право вільно обирати та розвивати свою політичну, соціальну, економічну та культурну систему, а також визначати свої закони та адміністративні правила; всі держави мають рівні права та обов'язки; усі держави зобов'язані поважати та шанувати одна одну та підтримувати свої відносини з іншими державами відповідно до їхніх особистих рішень відповідно до міжнародного права; кожна держава має право брати участь у міжнародних організаціях і договорах; Держави зобов'язані добросовісно виконувати свої зобов'язання згідно з міжнародним правом.

Якщо під суверенітетом зазвичай розуміють повноту влади держави всередині країни і її незалежність за кордоном, то рівність правового статусу держав означає, що всі норми міжнародного права застосовуються до них однаково, з однаковою обов'язковою силою. Крім того, держави мають однакову можливість створювати для себе права та брати на себе зобов'язання.

Слідуючи принципу суверенної рівності держав, можна також висунути принцип рівності для сталого розвитку. Цей принцип пропагує принцип рівності між державами та рівності між людьми. Принцип рівності, рівноправності та недискримінації є важливим для захисту прав і свобод людини та є основою для розвитку міжнародного співробітництва в гуманітарних питаннях. Без цього принципу неможливо уявити поняття людської гідності. Згідно зі статтею 1 Преамбули Загальної декларації прав людини 1948 року, визнання рівності прав усіх членів людської сім'ї є основою свободи, справедливості та світського миру.

Більш детально принципи рівності та недискримінації відображені в положеннях Міжнародних пактів 1966 року. У статтях 2, 3 і 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. викладено такі п'ять взаємопов'язаних принципів: принцип рівного здійснення прав; загальний принцип рівноправності, що впливає з принципу рівності

чоловіків і жінок; верховенство права та принцип рівності перед судом; принцип рівного захисту законом; принцип недискримінації.

3. Принцип міжнародного співробітництва.

Цей принцип передбачає взаємодію держав на основі Статуту ООН. Відповідно до пункту 3 статті 1 Статуту ООН держави зобов'язані «здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру», а пункт 1 статті 1 Статуту передбачає захист міжнар. мир і безпека. Для цього вжито ефективних колективних заходів. Статті 55 і 56 Статуту ООН також присвячені співробітництву між державами в соціальній, економічній і культурній сферах [13].

Співробітництво у сфері міжнародного миру є, безумовно, юридичним обов'язком держави. Виходячи з принципу співробітництва, держави повинні діяти у своїх міжнародних відносинах таким чином, щоб не перешкоджати співробітництву, а навпаки, розвивати його. Конкретні форми співробітництва між державами залежать від самих держав, їх потреб, ресурсів, внутрішнього законодавства та міжнародних зобов'язань.

4. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Цей принцип відомий у міжнародному праві як принцип *pacta sunt servanda* («домовленості повинні дотримуватися»). Вважається, що без принципу сумлінного виконання міжнародно-правових зобов'язань міжнародне право втратило б свій правовий характер.

У Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року зазначено, що цей принцип є «обов'язковим для всіх учасників чинного договору та повинен виконуватися ними сумлінно». Пункт 2 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй говорить, що всі члени Організації Об'єднаних Націй сумлінно виконують свої зобов'язання за цим Статутом з метою забезпечення прав і переваг членства в Організації. У цьому випадку особливо важливою є відповідальність держав. У проекті статей про відповідальність держав, схваленому 53-ю сесією Комісії ООН з

міжнародного права 31 травня 2001 року, зазначено, що незаконне діяння належить державі відповідно до міжнародного права та відображає порушення міжнародних зобов'язань цієї держави (стаття 2). Відповідно, норми міжнародного права державою і повинні бути порушені для виникнення міжнародної відповідальності. Відповідно до статей 1 і 31 проекту статей про відповідальність держав, будь-яка міжнародна протиправна дія держави тягне за собою відповідальність тих держав, яким відповідальна держава зобов'язана надати повну компенсацію за шкоду, заподіяну міжнародним незаконним діянням. Згідно з проектом статей про відповідальність держав, компенсація означає відповідальність держав за повну компенсацію шкоди, заподіяної незаконними діями держав (стаття 31).

5. Нові принципи міжнародного права

Концепція сталого розвитку є поєднанням трьох основних елементів, відповідно до яких виділяються три основні цілі.

У цьому контексті аналіз питань сталого розвитку є важливим. Принцип міжнародно-правової охорони навколишнього середовища.

Вперше цей принцип був обговорений і широко схвалений на Стокгольмській конференції з навколишнього середовища в 1972 році під час прийняття Стокгольмської декларації з навколишнього середовища. Статут Всесвітнього союзу охорони природи, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1982 році, конкретно встановлює цей принцип [14].

У зв'язку з цим слід також відзначити специфічні принципи, що впливають з міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Згідно з першим принципом Стокгольмської декларації, прийнятої Стокгольмською конференцією з навколишнього середовища в 1972 році, кожна людина має право на середовище, яке сприяє свободі, рівності та процвітанню, а також на захист навколишнього середовища для нинішніх і майбутніх поколінь, які відповідають за покращення процесів. Принципи 2-5 Стокгольмської декларації підкреслюють важливість різних видів природних ресурсів для людини, а також необхідність їх ефективного використання та

охорони. Принцип 6 Декларації передбачає заборону шкідливих та інших подібних речовин у навколишньому середовищі. Принцип 8 стверджує, що економічний і соціальний розвиток є невід'ємною частиною процесу поліпшення навколишнього середовища і що цей процес здійснюється з урахуванням інтересів розвинутих країн і країн, що розвиваються. Принцип 9 стосується прискорення розвитку за допомогою фінансової та технічної допомоги як важливого способу вирішення екологічних проблем. Доповнюючи цей принцип, Принцип 12 пов'язує потребу в міжнародній фінансовій і технічній допомозі країнам, що розвиваються, на їх прохання, з участю розвинених країн у захисті навколишнього середовища. У принципі 13 Декларації зазначено, що забезпечення ефективного режиму природних ресурсів і поліпшення навколишнього середовища можливе на основі планування, яке враховує екологічні фактори. Принцип 17 Декларації покладає на національні адміністрації держав певні планові обов'язки щодо управління та контролю з метою покращення стану навколишнього середовища. Принципи 18 і 20 Декларації стверджують, що науково-технічний прогрес має бути спрямований на вирішення екологічних проблем [25]. Відповідно до 24-го принципу Декларації з метою запобігання шкідливому впливу на навколишнє середовище, максимального його зменшення та запобігання, а також встановлення ефективного контролю перевага надається співпраці на договірних засадах.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

2.1. Значення міжнародних договорів у регулюванні міжнародних відносин в сучасних умовах

Держави є споконвічними суб'єктами міжнародного права, і їхня договірна правоздатність не викликає жодних сумнівів. Крім країн, агентами виступають також міжнародні організації та їх спеціалізовані установи.

Для сфери міжнародного договірного права особливе значення мають такі Конвенції: Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 року та Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами та міжнародними організаціями та між міжнародними організаціями з 1986 року.

Міжнародні договори, «як безпосередній і найсильніший прояв волі» сучасних суб'єктів міжнародного права, являють собою першоджерела права, на основі яких формуються, розгортаються і припиняються суспільні відносини на міжнародно-правовій арені. Відповідно, міжнародні договори можна визначити як правові акти, що впливають із згоди волі «двох або більше суб'єктів міжнародного права», вираженої «компетентними органами», з метою створення взаємних (взаємних) прав і обов'язків для суб'єктів міжнародного права. Міжнародні договори, як основні інструменти регулювання міжнародних відносин і досягнення взаємодії між суб'єктами права, повинні мати опору в міжнародному праві, що означає, що вони не можуть суперечити імперативним нормам міжнародного права (*ius cogens*). Під імперативною нормою мається на увазі «норма, прийнята і визнана всім міжнародним співтовариством держав як норма, від якої не допускаються відступи і яка не може бути змінена новою нормою загального міжнародного права такого ж характеру» [26]. Беручи до уваги той факт, що основною метою укладення міжнародних договорів і прийняття міжнародних правил є їх застосування державами в рамках національних правових систем, держави-

учасниці не можуть посилалися на положення національного законодавства для виправдання невиконання даного контракту.

Міжнародні договори, за загальним правилом, мають відносну дію, тобто контракти дійсні лише між Договірними Сторонами. Для третіх країн або міжнародних організацій, а також інших суб'єктів міжнародного права контракти є *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* — контракти не створюють і не накладають права чи обов'язки третіх чи будь-яких прав, що також підтверджується широкою міжнародною юридичною практикою. Міжнародні суди суворо підтвердили це, що договори, двосторонні чи багатосторонні, не накладають жодних зобов'язань на держави, які не є Договірними державами, і що вони не можуть змінювати права цих держав без їхньої згоди. Це також було підтверджено Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 та 1986 років. Проведено чітке розмежування між третіми країнами та третіми міжнародними організаціями щодо договірних сторін, якими можуть бути як держави, так і міжнародні організації. Наприклад, положення Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року стверджують: «Термін «Договірні держави» означає державу, яка погоджується бути обов'язковою для неї договором, незалежно від того, чи набрав цей договір чинності». Далі вказується: «Термін «третя країна» вказує на неугодну сторону цього контракту». Те саме стосується Конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 1986 року, і йдеться про міжнародні організації [27].

Міжнародний договір є законом для Договірної сторони, і він повинен виконуватися сумлінно та добросовісно. Зобов'язання за міжнародним договором виконуються і є обов'язковими лише для договірних сторін, а не для їх членів або членів Організації. Він зобов'язує лише держави чи міжнародні організації, а не безпосередньо їхніх громадян чи членів певної міжнародної організації (хоча на практиці, наприклад, у разі невиконання контракту вони часто опосередковано страждають, а громадяни держава-

учасниця або держава-член міжнародної організації). Одноразово укладений договір окремої держави залишається в силі, незалежно від конституційних змін або змін в уряді, які можуть виникнути в цій державі, поки існує той самий суб'єкт міжнародного права.

Сьогодні майже кожна держава є певним чином частиною міжнародного порядку, що складається з корпусу міжнародних документів і міждержавних договорів. Наприклад, багато країн, як і наша, у багатьох важливих аспектах своєї правової системи надають пріоритет міжнародному праву по відношенню до внутрішнього законодавства, тим самим зменшуючи свій суверенітет у класичному розумінні. Крім того, членство в міжнародній військовій організації, такій як НАТО, підриває суверенітет, який розуміється як монополія на застосування сили поза межами держави, а окремі члени Статуту ООН та інших міжнародних актів щодо захисту прав людини можуть трактуватися як дозволяючи втручання інших держав у внутрішні справи суверенної держави без її згоди, якщо права людини порушують її різко та значною мірою, і таким чином ставлять під сумнів монополію на застосування сили в самій суверенній державі.

Міжнародні договори в процесі глобалізації та регіоналізації

Міжнародні договори слідують за процесами глобалізації та регіоналізації, як за двома взаємопов'язаними та переплетеними процесами. Регіоналізація — це об'єднання двох чи більше економік у відповідні форми регіональної інтеграції. Регіональні економічні інтеграції є результатом різноманітних міжурядових переговорів, договорів та угод, кінцевою метою яких є досягнення універсальної економічної конкурентоспроможності, і, як такі, є одним із основних стовпів економічної дипломатії. Основними формами регіональної економічної інтеграції, що впливають із різноманітних міжнародних угод і контрактів, є:

- угода про преференційну торгівлю;
- зона вільної торгівлі;
- митний союз;

- спільний ринок;
- унікальний ринок [28].

Єдиний ринок є найбільш розвиненою формою економічної регіональної інтеграції. У ньому платіжним засобом є лише одна валюта, унікальне регулювання функціонування банків та інших установ (типовий приклад ЄС).

Процеси із зростаючою інтенсивністю в останні два десятиліття, такі як: рух короткострокових іноземних інвестицій на основі спекулятивного курсу, довгострокові прямі іноземні інвестиції, світова торгівля з політикою зменшення бар'єрів, які б похитнулися, зростаюча частка участь транснаціональних корпорацій у світовому виробництві та торгівлі, глобальна взаємозалежність виробництва, переміщення людей, мотивованих торгівлею чи пошуком роботи, і розвиток нових форм комунікації призвели до розвитку та посилення впливу на глобальній арені транснаціональних корпорацій, які домінують у світі. виробництва. Найважливішими серед них є: Світова організація торгівлі як перша багатостороння організація, яка має повноваження підкоряти волю національних урядів своїм правилам, діючий Постійний міжнародний кримінальний суд, регіональні блоки, такі як Європейський Союз, АСЕАН, НАФТА. і політичні координаційні групи на глобальному рівні G7, G8, G10, G22, G77, ОЕСР). Ці процеси також призвели до розвитку глобального громадянського суспільства та його нових акторів, таких як міжнародні неурядові організації, які сприяють і захищають права людини як на міжнародному рівні, так і на рівні ООН, а також на національному та місцевому рівнях, впливаючи на поширення культура поваги до прав людини, їх інтеграція у національне законодавство та розвиток міжнародних, регіональних і національних механізмів їх захисту. Ці актори створюють нові правила в міжнародних відносинах, економіці, торгівлі та міжнародному праві. Зростає кількість конвенцій і документів, що регулюють ці сфери. З'являються нові багатосторонні угоди: торгівля, інтелектуальна власність, комунікації тощо, а на міжнародному рівні

узгоджуються глобальні (Цілі тисячоліття ООН) і регіональні цілі розвитку. Посилення усвідомлення спільності долі всіх народів і їх зв'язку з долею планети призводить до збільшення кількості міжнародних угод з охорони навколишнього середовища на глобальному рівні (збереження озонового шару, збереження морів і океанів, опустелювання, зміна клімату).

Новий етап глобалізації, заснований на нових фінансових ринках і зростаючих глобальних ринках послуг, сприяє швидкому розвитку нових форм зв'язку та розвитку швидшого та дешевшого залізничного, автомобільного та повітряного сполучення. Усунення бар'єрів у торгівлі, економіці та транспорті також призвело до тягаря цього розвитку – глобального зв'язку соціально небажаних і шкідливих видів діяльності, таких як міжнародна злочинність, міжнародний тероризм, торгівля жінками та дітьми, торгівля зброєю та наркотиками, що призводить до зростання значення міжнародних узгоджених дій держав, зростання кількості міжнародних угод і конвенцій у цій сфері, а отже, і до розвитку міжнародного права.

2.2. Міжнародне право: легітимація влади у міжнародних відносинах

Міжнародне право займає дуже незручне місце в програмі юридичної школи. Для професійних юридичних вимог це донедавна вважалося неактуальним і все ще вважається периферійним для практикуючих юристів Великобританії. Право в основному викладають як приватне право, яке регулює відносини та операції між особами, і навіть публічне право, як правило, зосереджується на правах особи. Таким чином, приступаючи до міжнародного права, яке стосується регулювання світових справ, студенти змушені стикатися з набагато більш прямими питаннями про відносини між правом і публічною владою. Це особливо важко вирішити з традиційної точки зору юридичного позитивізму, який розглядає правові норми як накази, видані вищою владою, а не як виростання та вкорінення в соціальних відносинах та інститутах.

Результатом є те, що «міжнародне право» все ще зазвичай розглядається як суперечність у термінах, а отже, не як «реальне право». Її принципи або вважаються раціоналізацією інтересів можновладців; або вони розглядаються як ідеалізовані прагнення до миру в усьому світі, прав людини або порятунку планети, які зневажаються могутніми. Насправді міжнародне право вдається бути і тим, і іншим завдяки здатності права як формулювати владу, так і легітимізувати її [29].

Міжнародне публічне право визначається як право між державами. Отже, неможливо значно просунути в його розумінні, не зрозумівши природу держави. Проте зазвичай як юристи-міжнародники, так і фахівці з міжнародних відносин розглядають державу як суб'єкт, тобто вони її реєфікують або персоніфікують. Його розглядають як одиницю, а міжнародне суспільство називають «спільнотою держав». Тому дискусії про міжнародне право зосереджуються на особливих характеристиках цієї спільноти, які, як кажуть, пояснюють особливий характер її права. Оскільки в «міжнародному співтоваристві» немає вищого авторитету, немає обов'язкових процедур законотворчості, врегулювання суперечок або

виконання, а отже, з точки зору чистого юридичного позитивізму, воно взагалі не має «закону». Інші вважають міжнародне право особливим правом, як правило, правом менш розвиненого або примітивного суспільства, яке покладається на особистий інтерес, взаємність і децентралізовані санкції для його дотримання. З іншого боку, ентузіасти міжнародного права вважають, що ці риси насправді є його сильними сторонами: кажуть, що поведінка держав демонструє принаймні очікування дотримання загальноприйнятих правил, і ці правила вважаються ефективними більшу частину часу. , завдяки їхній відносній визначеності та узгодженості, їхній силі символічної перевірки та загальному дотриманню їх.

Сучасна територіально визначена держава знаходиться на перетині розподілу політичної влади. Його повноваження затверджувати внутрішню монополію на примус залежать від міжнародної нормативної бази та взаємодіють з нею. Держава складається з державних органів, які стверджують виключну владу над територіально визначеним простором, але обсяг цієї влади обмежений міжнародним контекстом. Основним обмеженням є наявність і можливості міжнародних контактів, операцій і потоків через державні кордони. У домодерній державі влада була особистою, а торгівля була міжміською між громадами, які вважали одна одну екзотикою. Імперський Китай побудував Велику стіну, щоб не допустити орд, і надав європейським купцям спеціальні права доступу, вимагаючи від них жити в анклавах, де діяли їхні власні закони (класична система «екстериторіальності»). В Європі також політичні структури були вертикальними, побудованими на особистих зв'язках відданості підданого вищому «суверену», і не визначалися переважно територією. Такі суверенітети можна нагромадити один на інший; лише поступово абсолютистська концепція влади сеньйора перетворилася на поняття виключної законної влади. На відміну від цього постнаполеонівська держава претендує на виключну владу над певною територією, але ця влада не є абсолютною ні всередині, ні ззовні. Внутрішньо здійснення влади сучасної

держави легітимовано через абстрактні та безособові процеси та символи права, і це зовні протиставляється нормами та правилами міжнародного права, які регулюють взаємовідносини цих публічних суверенів. Саме ця взаємодія державних суверенітетів і його мінлива природа лежить в основі розвитку міжнародного права, а також поточних дебатів і боротьби щодо його трансформації [30].

Право, влада і легітимація

Ця неточність або невизначеність правових норм викликає занепокоєння, особливо серед позитивістів, для яких правові норми повинні бути здатними до чіткого та логічного застосування, щоб виконувати свою функцію забезпечення визначеності та передбачуваності. З іншого боку, це в центрі уваги критично налаштованих правознавців, які з різних точок зору прагнуть продемонструвати, що невизначеність права означає, що зміст правових норм походить від політики, а отже, автономія права є обманом. Як згадувалося у першому абзаці цього есе, міжнародне право є особливо вразливим до цього звинувачення, оскільки відсутність обов'язкового судового розгляду залишає його без гарантованих процедур для авторитетного тлумачення його норм.

Наша думка полягає в тому, що важливо розуміти й цінувати зв'язок права з політикою й економікою, а також особливу роль, яку воно відіграє в посередництві соціальних відносин. Сказати, що ці відносини є відносинами влади і часто експлуатації, і що закон загалом допомагає їх узаконити, не означає ані засуджувати право як ілюзорне, ані заперечувати його цивілізаційну роль. Зрештою, владні відносини бувають різних видів і передбачають ступінь згоди та примусу, а влада, узаконена законом, набагато краща, ніж влада, що здійснюється дулом пістолета. Проте також важливо досліджувати та виявляти межі здатності закону легітимізувати та бачити, як це можна зміцнити, як частину більш загального процесу досягнення соціальної та економічної справедливості. Зокрема, просто засуджувати ліберальні правові принципи через їхню невизначеність означає, можливо, не

помічати, що саме ця плинність і гнучкість дозволяє їм виконувати свою роль посередника соціальних відносин влади.

Головною проблемою для міжнародного права є надзвичайно слабкий характер міжнародної політичної системи, що створює великий тягар або дилему для міжнародного права. Якщо суверенітет, або політична легітимність, перебуває лише в національних державах, тоді зміст міжнародного права може бути забезпечений лише шляхом взаємного торгу щодо «національних інтересів» між представниками уряду. Проте, якщо на карту поставлені вищі глобальні інтереси, у мирі, у збереженні екологічної рівноваги, в економічному розвитку чи принаймні в задоволенні основних потреб населення світу, то як і ким ці інтереси мають бути виражені? Безсумнівно, це дилема юриста-міжнародника, яку Коскеннімі сформулював як альтернативу: стати апологетом дипломатії чи політики влади, або проектувати утопічні плани світового порядку. Слід визнати, що це не та дилема, яку юрист-міжнародник може вирішити поодиноці, хоча з цієї точки зору, безумовно, можна зробити важливий внесок. Важливим кроком є зазирнути за викривлену або часткову легалістичну перспективу, щоб спробувати зрозуміти зв'язок права з ширшими соціальними змінами.

Центральне обмеження міжнародного права полягає в персоніфікації держави, яка прикриває цілком реальні протиріччя та зміни, що відбуваються в природі держави та міжнародного права. Система. Більше того, це заважає адекватному оцінюванню самого міжнародного права. Я стверджував, що головною особливістю останніх кількох десятиліть були зростаючі вимоги до держави, в той час як держави ставали все більш взаємозалежними. Як наслідок, не дивно, що відбувся процес фрагментації держави, як внутрішньої, так і міжнародної. Це також можна побачити в багатьох змінах, які відбуваються в ролі права в міжнародних відносинах і діяльності. Горизонтальна та вертикальна осі права змішалися, так що були розроблені нові категорії транснаціонального та наднаціонального права. Можливо, рідше помічають, що сама категорія права стала більш розмитою, і форми

квазіправа або «м'якого» права почали відігравати роль у посередництві різних аспектів міжнародних відносин [31]. Проте в основі всіх цих змін у формах і функціях міжнародного права лежить зростаючий тиск, під який воно потрапляє, намагаючись узаконити гостру напруженість у світовому співтоваристві, що характеризується насамперед дуже великою нерівністю всередині держав і між державами.

2.3. Політика міжнародного права

Суб'єктами правила можуть бути державні чи недержавні суб'єкти, і часто суб'єкти правила не є такими самими, або принаймні ширше визначені, ніж суб'єкти, залучені до нормотворчої стадії управління. Держави – шляхом укладення договорів і звичаїв – формують правила, щоб керувати собою, але, звичайно, багато правил, як внутрішніх, так і міжнародних, створюються для керування іншими суб'єктами. На рішення може впливати логіка наслідків, логіка доцільності або те й інше. Політичні чинники, включаючи владу, інтереси та цінності партії, впливають на прийняття рішень цією партією та на те, наскільки ці рішення відповідають правилам. Але так само можуть бути й юридичні чинники, або тому, що вони встановлюють стандарти відповідної поведінки, які відповідають ідентичності сторони, або тому, що сторона очікує переваг від дотримання правової норми або витрат, які виникнуть у результаті її порушення (чи то у формі витрат на репутацію чи примусово накладені санкції). Існує кілька правдоподібних гіпотез про взаємозв'язок між логікою наслідків і логікою доцільності в прийнятті рішень: більш чітка логіка може домінувати, основні рішення можуть базуватися на одній логіці, а уточнення – на іншій, і прийняття рішень може з часом еволюціонувати від логіки наслідків до логіки відповідності зі зростаючою нормативною силою правила [32].

Зосередження уваги на цій стадії управління приблизно відповідає другому дослідницькому плану, визначеному Каганом, який «розглядає закон і правові рішення не як залежні, а як «незалежні змінні»» з метою «не пояснити, чому закони та правові рішення відрізняються, а але для виявлення та оцінки того, який вплив судові процеси справді мають на соціальне життя». Можливо, особливо щодо політики міжнародного права – у порівнянні з вивченням національних правових систем або порівняльного публічного права – іноді існує тенденція розглядати право та правові інститути просто як результати (залежні змінні), які необхідно пояснити. Не менш важливим є розгляд міжнародного права як пояснювальної змінної.

Деякі політологи та дослідники міжнародного права стверджують протилежне, що міжнародне право загалом є лише наслідком і рідко причиною поведінки держави. Більшість дослідників політики міжнародного права, мабуть, не готові прийняти таку позицію, і є потужні теоретичні аргументи та емпірична підтримка його відхилення. Дослідження комплаєнсу та інтерналізації підходять під рубрику наслідків міжнародного права та правових процесів. Зростаюча кількість емпіричних досліджень впливу міжнародних договорів з прав людини на ефективність держав у сфері прав людини так само сприяла розробці цього дослідницького порядку денного.

Погляд на міжнародне право як незалежну змінну, щоб визначити та пояснити його вплив на акторів і політичні результати, має включати кожен з перших двох програм досліджень. Основне очікування, ймовірно, полягає в тому, що впливові суб'єкти формують правові режими та інститути на користь своїх інтересів. Влада явно впливає на структуру міжнародних правових установ. Але коли мова йде про проектування та створення правових норм та інститутів, характер і здійснення влади також частково формуються контекстом права. Два моменти до речі. По-перше, спроби розробити нові правові норми та режими не відбуваються у вільному від закону середовищі. Існуючі міжнародно-правові норми, принципи та інститути формують кожен новий правотворчий проект, починаючи від формулювання запропонованих правил і закінчуючи структуруванням режимів, які їх втілюють. Хоча впливові актори неминуче впливатимуть на такі проекти, вони якимось чином не виходять за рамки існуючих договорів, звичаїв та організацій. Це справедливо навіть для законотворчості в абсолютно нових сферах, як-от використання простору. Коли в 1960-х роках з'явилися перші договори про діяльність людини в космосі, раніше не існувало жодного зводу космічного права. Але договори запозичили принципи – такі як «спільна спадщина людства» – з існуючих сфер міжнародного права. По-друге, навіть впливові суб'єкти повинні сформулювати запропоновані правові норми не як такі, що обслуговують

вузькі чи окремі інтереси, а як загальні правила, які стосуються спільних інтересів або спільних проблем [33]. Основні підходи до визначення характеристик, які відрізняють правові норми від інших типів норм, або ознак, які надають легітимності системам права, визнають, що правові норми мають бути абстраговані від основних владних відносин. Коротше кажучи, дослідження дизайну та побудови міжнародних правових норм та інститутів мають бути чутливими не лише до ролі влади у формуванні цих інститутів, а й до впливу закону на спрямування та посередництво влади.

Так само влада буде центральною змінною в аналізі процесів міжнародного права. Звичайно, базовим очікуванням є те, що держави та інші суб'єкти застосують владу, щоб схилити правові процеси в рамках інститутів міжнародного права на свою користь. Але враховуючи, що правові інститути та процеси також можуть формувати здійснення влади, ми не повинні випускати з уваги зворотне питання: як і в якій мірі міжнародне право та правові інститути направляють і опосередковують вплив влади? Чим більш розвиненими є міжнародні правила та інституції, тим більше політика повинна переходити від прямого застосування матеріальної влади до інших способів політики, незалежно від того, базуються вони на стратегічних діях, плюралістичній політиці (мобілізація переможних коаліцій), поширенні знань та ідей чи комунікації. раціональність.

Реалізація

На цьому етапі фокус переміщується з рішень суб'єктів правил на реакцію інших на ці рішення. Ці відповіді можуть включати юридичні аргументи для виправдання чи критики рішень, на які суб'єкти можуть відповісти своїми власними обґрунтуваннями. Вони можуть включати процеси судового розгляду або альтернативні процеси вирішення суперечок, призначені для застосування правил і в деяких випадках дають юридично обов'язкові результати. І вони можуть включати формальні чи неофіційні санкції. «Оскільки норми за визначенням втілюють якість «обов'язковості» та спільної моральної оцінки, норми підказують обґрунтування дій і

залишають широкий слід спілкування між акторами, який ми можемо вивчати». Таким чином, якщо норма існує, ми б очікуйте спостерігати виправдовувальний дискурс з боку акторів, або «образливий» (пропонований актором, щоб спростувати тих, хто, на його думку, може стверджувати, що його поведінка порушує норму), або «захисний» (пропонований актором після того, як його поведінка вже критикували). Зосередженість на реалізації приблизно відповідає третьому дослідницькому порядку денному соціально-правових досліджень, визначеному Каганом – тому, що він називає програмою денного «юридичного процесу», – яка прагне кращого розуміння поведінки правових інститутів [34].

Юридична зміна

Право – в тому числі міжнародне право – рідко, якщо взагалі є статичним. Проте наше розуміння того, як і чому змінюються політико-правові норми та інститути, недостатньо розвинене. У нас є деякі інструменти для пояснення генезису нових норм, залучення підприємців норм, мобілізація політичних коаліцій усередині та між штатами та тиск на уряди. У нас є основи для пояснення структури міжнародних правових установ. Але що відбувається після того, як правові норми та інститути діють? У важливих аспектах поява нових норм та інститутів є початком історії, а не кінцем. Зусилля людей – і фірм, неурядових організацій, агентств і держав – жити за правилами, а також їхня потреба застосовувати загальні норми до «невпинних особливостей досвіду» гарантують, що правила перебувають у постійному, нескінченному процесі змін. Постійне розгортання змін відбувається, коли міжнародні актори адаптують правила до нових фактичних ситуацій, нових викликів (зміна клімату, цифрові комунікації) та нових ідей. Процеси та механізми змін є як правовими, так і політичними. Вони законні, оскільки ніколи не відбуваються поза рамками існуючих норм. Вони є політичними, тому що актори прагнуть сформулювати нові правила або змінити старі на користь власних інтересів. Процеси зміни норм є всеохоплюючими та не до кінця вивченими.

Розвиток міжнародного звичаєвого права є прикладом поточної динаміки змін у міжнародному праві. Вчені-міжнародники мають інструменти та методи для оцінки міжнародного звичаєвого права, яке випливає із звичайної практики держав та їхніх переконань щодо обов'язкового характеру цієї практики. Політологи приділяли набагато менше уваги міжнародному звичаєвому праву, зосереджуючись переважно на створенні та наслідках договірної практики. Навіть серед вчених-міжнародників сучасне значення міжнародного звичаєвого права є дещо суперечливим. Ми стверджуємо, що міжнародне звичаєве право відображає основну динаміку в ширшій політиці міжнародного права, а саме його постійну еволюцію, що спричинена практичним досвідом і сформована як політичними інтересами, так і нормативні структури.

Ідеально-типовий процес передбачає цикл, у якому дії, здійснені чи запропоновані, викликають суперечки щодо значення та застосування міжнародних правил. Держави та інші суб'єкти висувують аргументи щодо сумісності дії з міжнародними нормами. Результати цих суперечок неминуче змінюють самі правила. Іншими словами, суперечки про норми є двигунами нормативних змін, а міжнародні відносини є безупинним генератором таких суперечок. Ступінь, до якого суперечки змінюють правила, залежить від відповіді постраждалих держав і третіх сторін. Твердий консенсус – або те, що дія відповідала, або що вона порушувала норми – зазвичай означає, що міжнародні норми, про які йдеться, стають чіткішими, точнішими, сильнішими (або всі три). Вони не залишаються статичними; вони змінилися в результаті суперечки. Змінені правила є нормативною базою, в якій розгортатиметься черговий виток дій і суперечок.

Подібним чином, коли якась дія викликає суперечку, у якій держави розділені більш рівномірно щодо відповідності акту міжнародним нормам, правила обов'язково змінюються. Більш збалансовані сторони в суперечці є ознакою того, що відповідна поведінка є викликом правилу. Нижчий ступінь консенсусу зазвичай робить норму більш неоднозначною, менш точною або

слабшою (або всі три) [35]. Якщо баланс оцінок схиляється до визнання поведінки прийнятною, то оскарження правила є принаймні частково успішним і правило знаходиться в процесі або модифікації, або заміни новою нормою. Якщо рівновага схиляється до визнання поведінки неприпустимою, правило підтверджено, але його статус є слабшим або більш неоднозначним. У будь-якому випадку, знову ж таки, через суперечку правила змінилися. Змінені норми потім створюють контекст для подальших дій і суперечок.

Кожна суперечка про міжнародні норми, їх значення та застосування призводить до змін у правилах. Вчені-міжнародники називають цей процес формування звичаєвого права процесом «безперервної вимоги та відповіді». Як каже В. Шарф, «із цього процесу вимоги та відповіді та реакції третьої сторони виникають правила, посилені або деградовані, або замінені.

Повсякденні міжнародні відносини постійно викликають такі суперечки, і цикл зміни міжнародних норм можна спостерігати в широкому спектрі суттєвих сфер. Цикл, звичайно, є надзвичайно політичним. Держави, які беруть участь у таких суперечках, викладають нормативні аргументи, які підтримують бажані результати, і вони використовують різноманітні політичні та матеріальні стимули, щоб вплинути на позиції інших держав та акторів.

Може здатися, що зображений тут цикл змін найбільш чітко відображає суть міжнародного звичаєвого права. Але це динаміка, яка має місце практично в кожному нормативному контексті. Воно розгортається в суперечках щодо договірних прав, оскільки держави оспорюють значення та застосування положень договору. Коли ці суперечки передаються до суду чи трибуналу для вирішення, цикл просто приймає свою найбільш формалізовану структуру. У суді аргументи викладаються у термінах, які вписуються у встановлені рамки аргументації, а процес структурований за правовими нормами. Але це той самий цикл дій, суперечок і змін норм, що веде до наступних раундів дій і суперечок.

Коротше кажучи, процеси зміни норм відбуваються скрізь у міжнародному праві. Таким чином, це п'яте місце взаємодії між правом і політикою тісно пов'язане з першими чотирма. Коли ми прагнемо пояснити дизайн і побудову систем управління, процеси, які в них діють, і вплив цих систем на поведінку та результати, нам потрібно бути уважними до того, як усе це впливає на зміст, силу і чіткість міжнародних норм.

Різниця між системами управління

Подібно до того, як взаємодія між правом і політикою може відрізнитися на різних етапах процесу управління в рамках певної системи управління, ці взаємодії можуть відрізнитися в різних системах управління. Різні системи управління розмежовуються за своїм предметом, сферою дії або тим і іншим. Предмет може бути визначений дуже широко (наприклад, міжнародний мир і безпека) або відносно вузько (наприклад, міжнародна цивільна авіація). Географічний масштаб може варіюватися від глобального (наприклад, Організація Об'єднаних Націй), до регіонального (наприклад, Європейський Союз) і національного (наприклад, Федеральна авіаційна адміністрація США). Кожен внесок до Частини II аналізує взаємодію між законом і політикою в конкретній системі управління, зосереджуючись на одному або кількох етапах процесу управління в цій системі [36].

Як показує наше обговорення систем управління, ми не вважаємо за доцільне категоричне розрізнення внутрішніх систем управління від міжнародних систем управління під час аналізу взаємодії між законом і політикою. Традиційно правознавці та політологи проводили саме це розрізнення, ґрунтуючись на концепції внутрішнього управління як ієрархічно структурованого, а міжнародного — як анархічно структурованого. Однак таке структурне розмежування вводить в оману, оскільки певні ключові аспекти національного права (зокрема, конституційного права та інших галузей публічного права) також не мають ієрархічних механізмів забезпечення. Це не означає заперечувати відмінності між національною та міжнародною системами управління — але ці

відмінності, як правило, є відмінностями ступеня, а не характеру. Фактично, ми вважаємо, що «діапазон варіацій настільки ж великий всередині категорій внутрішнього і міжнародного, як і між цими категоріями». Етапи управління, які ми визначили, є такою ж частиною національного управління як міжнародного управління, і, отже, може сприяти порівняльному аналізу традиційного внутрішнього та міжнародного розриву.

Крім того, що наш підхід служить основою для аналізу взаємозв'язку між політикою та міжнародним правом, він має ширші наслідки для розуміння міжнародного права. По-перше, наш підхід виходить за рамки традиційного – і, на наш погляд, оманливого – категоричного розрізнення між роллю права у внутрішній і міжнародній політиці. По-друге, наш підхід дозволяє отримати більш тонке й умовне розуміння зв'язку між правом і політикою, ніж зазвичай дають дебати про примат політики (або права). По-третє, наш підхід віддає перевагу теоретизуванню середнього рівня, зосередженим на основах відносин між правом і політикою в конкретних контекстах.

Закон і політика за межами внутрішнього та міжнародного розриву

Ідеально-типовий контраст між внутрішніми інституціями, які є посередниками влади, та міжнародними інституціями, які не є посередниками, поглиблений трьома способами. По-перше, з внутрішньої сторони він ігнорує широкі відмінності між державами в тому, якою мірою правові інститути є посередниками та обмежують владу. Насправді влада практично не обмежена в двох типах держав: укорінених автократіях і державах, що зазнали краху. У першому сконцентрована влада не стримується законом та інституційними противагами. Авторитарні лідери обмежені необхідністю задовольнити електорати (армію, наприклад, або національну поліцію), чия підтримка необхідна, щоб залишатися при владі. У невдалих державах конкуренція між групами нагадує анархічні міжнародні відносини, тільки вона, мабуть, ще більш нестримно насильницька. У 2012 році Freedom House оцінив 47 країн (24 відсотки всіх штатів) як «невільні».

Відповідно до Індексу невдалих держав за 2013 рік, 16 країн світу були або невдалими державами, або демонстрували значний ризик невдачі (отримавши більше балів), ніж 100 за 120-бальною шкалою). Іншими словами, автократії та невдалі держави не є поодинокими винятками.

По-друге, за такою ж ознакою значна частина міжнародних відносин підпорядковується установам, які створюють, тлумачать і застосовують правові норми. Наприклад, переговори та конференції щодо укладення договорів є інституційною формою, присвяченою саме правотворчій функції. Юристи та соціологи однаково оцінюють політику договорних переговорів і, останнім часом, «дизайн» міжнародних угод. Дослідження того, чому держави беруть договірні зобов'язання, є ще однією відносно добре розвиненою сферою досліджень політики міжнародного правотворчості [36].

Функція перекладу також все частіше виникає в острівцях судового вирішення спорів. Протягом останніх двох десятиліть спостерігалось збільшення кількості міжнародних судових органів: Проект про міжнародні суди та трибунали перераховує 23. Поява спеціальних кримінальних трибуналів, створення Міжнародного кримінального суду і розвиток регіональних судів з прав людини створили об'ємний масив досліджень свого права та політики. Система врегулювання суперечок Світової організації торгівлі є повністю судовою та є предметом віртуальної субдисципліни. Арбітраж – між державами, між приватними сторонами та між державами та приватними сторонами – також процвітає, і юристи та політологи звернули свою увагу на роботу Міжнародного центру з вирішення інвестиційних спорів і транснаціональний комерційний арбітраж.

Примусове виконання також відбувається в інституціоналізованих контекстах. На глобальному рівні Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй санкціонує примусову діяльність у формі режимів санкцій ООН (як той, що діє проти Ірану), а також збройні миротворчі та миротворчі місії. Регіональні організації, такі як Африканський союз, Економічне співтовариство західноафриканських держав та Організація

Північноатлантичного договору (НАТО), також спонсорували або брали участь у збройних багатосторонніх примусових діях.

Третя причина того, що міжнародне розмежування є оманливим, пов'язана з цим питанням виконання. Основним аргументом, чому міжнародне право є менш ефективним, ніж внутрішнє право, є те, що міжнародному праву бракує того, що має національне право: централізованого забезпечення виконання правових норм. Але, як зазвичай представлено, це порівняння змішує яблука та апельсини. З боку міжнародного права йдеться про те, що над державою немає вищої влади, яка б запроваджувала проти неї правила [37]. З боку національного законодавства справа в тому, що існує централізована система правоохоронних органів для забезпечення виконання правил проти окремих осіб. Проте деякі з найважливіших галузей національного права визначають не поведінку окремих осіб, а поведінку держави – і держава не може покладатися на те, щоб застосовувати правила проти самої себе. За визначенням, внутрішнє публічне право – внутрішнє право, яке приписує належну поведінку держави, включаючи більшість конституційного права (такого як закон про індивідуальні права, федералізм і розподіл влади) – страждає від такої ж відсутності ієрархічного забезпечення, яка характеризує міжнародне публічне право. Отже, пояснення різноманітних відносин між правом і політикою у внутрішніх і міжнародних системах повинні виходити за межі традиційного розрізнення між структурно «анархічною» міжнародною політикою та структурно «ієрархічною» внутрішньою політикою.

Попередні міркування свідчать не про дихотомію, а радше про континуум, який зображує повний діапазон варіацій у праві та правових інститутах. Правила можуть бути більш або менш формальними, точними та авторитетними, і вони можуть бути більшою чи меншою мірою пов'язані з організаційною підтримкою, включаючи механізми примусу. Оскільки правила відрізняються за цими параметрами, інституції, які вони визначають,

також відрізняються [38]. На лівому кінці континууму знаходяться інституційні налаштування, які є відносно неформальними, з нечіткими правилами, які не є обов'язковими для учасників, і де немає централізованого моніторингу чи механізмів примусу. (Це не означає, що цим умовам бракує правил: будь-яке суспільне існування неможливе без норм, навіть якщо діючі норми відносно неформальні та нечіткі.) На правому кінці континууму знаходяться інституційні контексти (місцевий, домашній чи міжнародні), визначені правилами, які є дуже формальними, конкретними та авторитетними: вони мають атрибути, які люди асоціюють із розвиненими правовими системами. Міжнародні інституції займатимуть різні точки спектру. Деякі міжнародні інституції визначаються правилами, які є дуже формальними, конкретними та авторитетними. Європейський Союз, наприклад, зараз у важливих аспектах нагадує «конституційну» квазіфедеративну державу. Світова організація торгівлі так само розвинула важливий ступінь формальності, точності та авторитету.

Таким чином, міжнародне право не можна просто помістити як недиференційовану одиницю в континуумі. У деяких сферах, чи то географічних, як ЄС, чи суттєвих, як СОТ, міжнародні правові норми та процеси дуже розвинені, і ці інституції належать до правої частини континууму. Деякі частини міжнародних відносин, у яких правила та інститути є неформальними, нечіткими та мінімально авторитетними – наприклад, класичні системи балансу сил – будуть розміщені ближче до лівого боку. Ще інші галузі міжнародного права були б між ними. Це важливо, тому що політика, як правило, є якісно іншим видом діяльності в рамках права, ніж поза ним.

Контингентний характер зв'язку між правом і політикою

Наш підхід також виходить за рамки категоричних оцінок взаємозв'язку між міжнародним правом і політикою, враховуючи та забезпечуючи структуру для розуміння нюансів і умовного характеру цього зв'язку. Політика в рамках права відрізняється від політики поза законом,

оскільки правові інститути опосередковують владу та направляють поведінку. Відповідно до закону, правила встановлюють політичні інститути, за допомогою яких визначаються та виконуються подальші правила та політика, а також вирішуються суперечки [39]. Це не твердження про те, що засновані на законі інститути приборкують владу чи зводять нанівець відмінності у владі. Навпаки: правила, як правило, відображають інтереси суб'єктів, які мають найбільшу політичну владу, а впливові суб'єкти можуть краще досягти результатів, яким вони віддають перевагу, через інститути суспільства. Закон не скасовує переваги влади. Він справді стримує використання влади, вимагаючи, щоб вона здійснювалася через інституції та за допомогою визначених правилами процесів. Інститути, визначені правовими нормами, пом'якшують грубе застосування влади, і роблять це як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Міжнародне право встановлює рамки норм, у яких відбуваються транскордонні взаємодії всіх видів – від туризму до війни. Отже, значуща відмінність полягає не між внутрішнім і міжнародним, а скоріше між більшою чи меншою роллю закону в посередництві та спрямуванні здійснення влади.

У певному сенсі міжнародна політика на правому кінці континууму має більше спільного з діючими правовими державами (також на правому кінці континууму), ніж з анархічною силовою політикою (внутрішньою та міжнародною) на лівий полюс. Проте, загалом, серединна міжнародна політико-правова інституція, ймовірно, знаходиться ліворуч від серединної держави на континуумі. Іншим способом сказати це є те, що в той час як найбільш високофункціональні міжнародні політико-правові інститути здаються винятковими або незвичайними, найбільш нефункціональні держави - це ті, які здаються аномальними або нетиповими.

Якщо політика в рамках закону якісно відрізняється від політики поза ним, тоді зв'язок між політикою та міжнародним правом зміниться, коли ми рухаємося вздовж континууму до більшої правової інституціоналізації. Справа не в тому, щоб роз'єднати політику і право, щоб ідентифікувати одні

види поведінки чи явища як «політичні», а інші — як «правові». Ці два взаємопов'язані настільки, що має більше сенсу думати про політико-правові інститути та способи їхнього функціонування по-різному, коли ми рухаємося до більшої інституціоналізації права. Під «політикою» ми маємо на увазі способи взаємодії, за допомогою яких актори прагнуть вплинути на колективні (або «суспільні») результати (стандарти, політику, правила). У політиці можливі різні способи впливу, починаючи від фізичного примусу (або загрози його застосування), до пропозиції матеріальних заохочень, використання досвіду (або знань) до переконання. Право — це як набір правил, так і процесів створення, модифікації, тлумачення та забезпечення дотримання цих правил. Юридичні норми відрізняються від інших типів правил (моральних, технічних) тим, що вони створюються правовими процесами [40]. Юридичний процес позначає правила як законні. У рамках правових інститутів аргументаційні рамки встановлюють межі для впливу та переконання, широко визначаючи діапазон претензій, аргументів та причин, які є прийнятними чи законними. Чим розвиненіші правові інституції, тим більший вплив здійснюватиметься через переконання в рамках аргументації і тим менше через примус чи матеріальну владу.

РОЗДІЛ 3. ВІД МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО ПРАВА ТА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Міжнародне право: право зовнішніх відносин і міжнародні відносини

Наука міжнародного права зосереджена насамперед на певному типі права, міжнародному праві, і зокрема на одному типі суду, міжнародних судах. Однак існують два напрямки міждисциплінарної науки, які виводять дослідницьку програму за межі міжнародного права та міжнародних судів, тобто шляхом включення внутрішнього права та внутрішніх судів у дослідження міжнародних відносин. Перший має на меті покращити розуміння ролі міжнародного права та міжнародних судів у міжнародних відносинах шляхом включення до цих рахунків національних правових основ міжнародного права та міжнародних судів. Другий потік більш різко відривається від поточної програми міжнародно-правових досліджень, зосереджуючись на ролі національного права та національних судів як незалежного значення в міжнародних відносинах, поза їхньою роллю як основи міжнародного права та міжнародних судів.

Допоміжна роль: внутрішньодержавні правові основи міжнародного права

У той час як роль міжнародного права та міжнародних судів у міжнародних відносинах залишається основним поясненням у цьому напрямку досліджень, національні правові основи міжнародного права та міжнародні суди все частіше стають частиною пояснень. Цей напрямок досліджень визнає те, що міжнародні правознавці давно зрозуміли: що національне право та національні суди є основою для розвитку міжнародного права, застосування міжнародного права, дотримання міжнародного права та ефективності міжнародних судів.

Розвиток міжнародного права. По-перше, внутрішнє право та національні суди є основою розвитку міжнародного права. Структура внутрішніх правових норм визначає внутрішні процеси держав для

укладення договорів, визначаючи, серед іншого, які внутрішні політичні суб'єкти беруть участь у процесі укладення договорів і які мають право затверджувати договір після його узгодження [41]. Ці правила відрізняються в різних країнах. У деяких державах принаймні деякі договори можуть бути укладені одноосібно главою держави чи главою уряду. Наприклад, у Сполучених Штатах одноосібні виконавчі угоди можуть укладатися з іншими штатами лише за повноваженнями президента. В інших державах внутрішнє законодавство дозволяє главі держави чи уряду проявляти ініціативу щодо укладення договорів з іншими державами, але вимагає схвалення законодавчих органів до ратифікації. Деякі штати з двопалатними законодавчими органами вимагають затвердження обома палатами, тоді як інші вимагають лише однієї. Наприклад, угоди, укладені згідно зі статтею II Конституції США, повинні бути схвалені двома третинами Сенату, тоді як виконавчо-законодавчі угоди мають бути схвалені більшістю обох палат Конгресу.

Політологи та правознавці почали вивчати, як ці національні правові норми впливають на форму договорів. Наприклад, у контексті США вчені досліджували, як ці правила поєднуються з внутрішніми та міжнародними політичними факторами, щоб вплинути на вибір Президента між одноосібними угодами виконавчої влади, угодами між виконавчою та законодавчою владою та договорами за статтею II. Набагато більше можна дізнатися про національні правові основи договірного співробітництва, використовуючи порівняльні дані. Вийшовши за рамки тематичних досліджень однієї країни, науковці міжнародної спільноти могли б емпірично проаналізувати вплив міжнаціональних правових варіацій на поведінку держав під час укладання договорів, включаючи схильність до укладання договорів і вибір доступних внутрішніх процесів укладання договорів у різних проблемних сферах. Наприклад, Сіммонс наводить докази, що підтверджують гіпотезу про те, що «чим вища перешкода для ратифікації згідно з національним законодавством, тим менша ймовірність того, що уряд

ратифікує міжнародну угоду про права людини, навіть якщо вона з розумінням ставиться до її змісту. Verdier і Versteeg збирають детальні міжнаціональні дані про внутрішні правила, що регулюють укладення договорів, що обіцяє відкрити нові шляхи для емпіричних досліджень зв'язку між внутрішнім правом і міжнародним правом.

Внутрішнє право також може впливати на створення та розвиток двох інших типів міжнародного права: міжнародного звичаєвого права та загальних принципів права. Двома обов'язковими елементами норми міжнародного звичаєвого права є державна практика та *opinio juris* (почуття правового обов'язку). Внутрішнє законодавство може служити доказом одного або обох із цих елементів. Внутрішнє законодавство також сприяє розробці загальних принципів. Визначення того, чи існує передбачуваний загальний принцип права, передбачає проведення порівняльно-правового аналізу, щоб визначити, чи він справді є спільним для основних правових систем світу. Таким чином, внутрішнє право можна розуміти як принаймні частково конститутивне для міжнародного права [42].

Вітчизняні суди також сприяють розвитку міжнародного права. Наприклад, національні суди вивчають докази державної практики та *opinio juris*, щоб визначити, чи існує передбачувана норма звичаєвого міжнародного права. Ці рішення національного суду потім можуть бути використані як доказ міжнародного права в подальших ситуаціях. Це один із сенсів, у якому судові рішення є, як передбачено статтею 38(1)(d) Статуту Міжнародного Суду, «допоміжним засобом для визначення норм міжнародного права». Таким чином національні суди «допомагають формувати правила шляхом збору доказів звичаєвого міжнародного права або загальних принципів права». Національні суди також роблять внесок у розвиток міжнародного права, оскільки їхні рішення становлять державну практику, яка, разом із відчуттям юридичного обов'язку, необхідна для встановлення міжнародного звичаєвого права. Дійсно, згідно з одним нещодавнім дослідженням, кількість рішень національних судів з питань міжнародного права «легко

перевищує кількість рішень міжнародних судів і трибуналів», і ці рішення національних судів мають «більш глибокий вплив на фактичне застосування міжнародного права та захист міжнародної верховенства права, ніж рішення міжнародних судів і трибуналів».

Застосування міжнародного права. Національне законодавство та національні суди також відіграють фундаментальну роль у визначенні того, чи застосовуватиметься міжнародне право і як саме. Норми внутрішнього права регулюють обставини, за яких міжнародне право має внутрішньодержавну юридичну силу в державах. Ці правила відрізняються в різних країнах [43]. Часто ця варіація описується в дуже грубій бінарній манері, з «моністичними» державами, в яких міжнародне право автоматично вважається частиною внутрішнього права і, можливо, має верховне значення над ним, і «дуалістичними» державами, в яких внутрішні правові системи та міжнародна правова система вважаються окремий, причому міжнародне право має національне застосування лише тоді, коли це дозволяє саме внутрішнє право.

Насправді ці правила відрізняються складнішими способами, ніж можна було б передбачити розрізнення моністів і дуалістів. Одним з аспектів варіації є кроки, необхідні для того, щоб міжнародне право набуло внутрішньої сили, починаючи від автоматичної дії до вимоги, щоб міжнародне право було імplementовано через національне законодавство, перш ніж воно набуде чинності. Ці вимоги, як правило, відрізняються для договорів і для звичаєвого міжнародного права. Наприклад, згідно із законодавством США розрізняють договори, що мають дію у внутрішньому законодавстві, і договори, які не мають чинності (які є обов'язковими для Сполучених Штатів на міжнародному рівні, але не мають внутрішньої сили), якщо це не реалізовано через законодавство). Політологи почали аналізувати, чи впливають міжнаціональні відмінності в цих типах внутрішніх правил на дотримання міжнародного права. Наприклад, Sandholtz вважає, що держави мають кращий рівень дотримання прав людини, коли вони мають

конституційні норми, які передбачають пряме застосування договорів у національних судах. Іншим виміром варіації є ступінь пріоритету міжнародного права над внутрішнім правом. Наприклад, внутрішнє право — часто внутрішнє конституційне право — може або не може робити договори вищими над законодавством і може або не може робити міжнародне звичаєве право застосовним безпосередньо у внутрішній правовій системі. У державах, які надають договорам і законодавству рівний статус, конфлікти, як правило, вирішуються пізнішим правилом, згідно з яким переважає новіша з двох норм.

Національні суди допомагають визначити, як буде застосовуватися міжнародне право, тлумачачи договори. Віденська конвенція про право міжнародних договорів містить принципи тлумачення договорів. Однак національні правила тлумачення договорів — незалежно від того, прийняті вони через законодавство чи загальне право — не завжди їх дотримуються, і в будь-якому випадку держави можуть тлумачити та застосовувати принципи Віденської конвенції про право міжнародних договорів по-різному. Таким чином, складне розуміння тлумачення договору державами залежить від розуміння внутрішнього права. Внутрішнє законодавство також надає державам повноваження щодо тлумачення внутрішнього міжнародного права. У більшості держав національні суди вважаються основними тлумачами договорів. Але в інших державах, включаючи Сполучені Штати, національні суди надають значну повагу («велику вагу») поглядам виконавчої влади на належне тлумачення договору. Національні суди також можуть надавати вагу рішенням щодо тлумачення національних судів інших держав, які підписали угоду, створюючи «корпус національних судових рішень який імплементує, вдосконалює та розвиває міжнародне право». Тлумачення договорів є важливою функцією, оскільки наслідки міжнародного права залежать не лише від того, що говорить міжнародне право, але й від того, як міжнародне право тлумачиться під час його застосування, а також від того, коли національні суди тлумачать договори,

принаймні ті, які мають певний ступінь судова незалежність — вони можуть обмежити здатність виконавчої влади брати участь у корисливому самотійному тлумаченні договорів і таким чином сприяти ефективності міжнародного права. Тому політологам може бути корисним зібрати міжнаціональні дані щодо внутрішніх правових норм, що регулюють тлумачення договорів, щоб краще зрозуміти, як вони взаємодіють із міжнародно-правовими правилами тлумачення договорів у спосіб, який може вплинути на вплив договорів на поведінку держави. Конант робить важливий крок у цьому напрямку, розробляючи теоретичний опис факторів, які можуть впливати на національні суди при застосуванні міжнародного права [44].

Відповідність міжнародному праву. Національні суди та інші національні юридичні особи можуть сприяти (або перешкоджати) дотриманню міжнародного права. Як зазначає Конфорті, «відповідність міжнародному праву залежить не стільки від механізмів примусу, доступних на міжнародному рівні, скільки від рішучості національних юридичних операторів, таких як державні службовці та судді, максимально використовувати механізми, передбачені муніципальним законодавством для забезпечення дотримання міжнародних норм». Два потенційні механізми дотримання державою міжнародного права значною мірою залежать від національних судів: примусове виконання та інтерналізація. Технічно ні національні суди, ні міжнародні суди не можуть забезпечити виконання міжнародного права (або будь-якого іншого права), оскільки їм бракує інструментів сили для цього. Однак вони можуть і часто сприяють забезпеченню виконання, застосовуючи міжнародне право, виявляючи поведінку, що порушує міжнародне право, а потім наказує виконати вимоги або вимагає від інших органів (таких як виконавча гілка влади) примусового виконання. Відповідно до теорії транснаціонального правового процесу, ще більш фундаментальним процесом, що веде до відповідності, є інтерналізація. Як стверджує Гарольд Кох, ключем до дотримання — або, як він це називає, «слухняності» — є процес «взаємодії та тлумачення, за

допомогою якого міжнародні норми стають домашніми та внутрішніми у внутрішньому законодавстві». Однією з основних форм інтерналізації є судова інтерналізація, згідно з якою «позов у національних судах проковує судову інкорпорацію норм міжнародного права у національний закон, статuti чи конституційні норми»; але законодавці та виконавчі органи також можуть інкорпорувати (або відмовитися інкорпорувати) міжнародне право в законодавство та правила.

Національні правові основи відіграють значну роль у сприянні дотриманню міжнародного права. Наприклад, Баумгартнер вважає, що держави з певними правами доступу до внутрішнього суду мають кращі результати принаймні в деяких сферах прав людини; Лури вважає, що незалежні національні суди покращують дотримання угод про права людини, але цей позитивний ефект залежить від національних правил, які регулюють докази; Кіт вважає, що незалежність судової влади позитивно впливає на дотримання прав людини; і Powell and Staton виявили, що чим менш ефективна внутрішня судова система держави, тим більша ймовірність як ратифікувати, так і порушити Конвенцію проти тортур. Національні суди також займають важливе місце в теорії внутрішньої політики Сіммонса щодо дотримання договорів. Одним із трьох причинно-наслідкових механізмів, які вона досліджує, є здатність договорів підтримувати внутрішні судові процеси. Вона стверджує, що судовий процес на основі договорів у національних судах є потенційно важливим механізмом для забезпечення дотримання прав людини, принаймні за наявності незалежності суддів. Окрім національних судів, допоміжну роль у дотриманні міжнародного права може відігравати інший внутрішній правовий інститут: законодавчі органи. Лупу вважає, що позитивний вплив договорів про права людини зростає, коли держава має більше законодавчих право вето, а Хіллебрехт також наголошує не лише на ролі національних судів у дотриманні прав людини, а й на законодавчих діячах. Hafner-Burton, Helfer and Fariss виявили, що держави, де національні суди здійснюють жорсткий нагляд за виконавчою владою, мають

більше шансів відступити від зобов'язань щодо прав людини, ніж інші держави [45].

Роль національних правових інститутів у відповідності породжує кілька дослідницьких питань для емпіричного вивчення. За яких обставин національні суди призначатимуть примусове виконання, якщо виявлять порушення міжнародного права? За яких обставин самі виконавчі органи виконуватимуть судові примусові накази? За яких обставин сторони виконують рішення національних судів, які зобов'язують їх виконати, навіть за відсутності виконавчого наказу? За яких обставин суди інтерналізують міжнародне право, включивши його до загального права чи тлумачення внутрішнього права, і за яких обставин законодавці інтерналізують міжнародне право, імплементуючи його через законодавство? Відповіді на ці запитання вимагатимуть звернення до політологічних теорій внутрішньої політичної поведінки, включаючи теорію прийняття судових рішень і теорію законодавчої поведінки, щоб пролити світло на фактори, що впливають на поведінку цих внутрішніх суб'єктів у питаннях міжнародного права.

Міжнародні суди. Як і міжнародне право, міжнародні суди мають національні правові основи. Ці основи подвійні. По-перше, внутрішньодержавні правові фактори можуть сприяти завантаженню справ у міжнародних судах. Погодитися чи відмовитися від згоди на юрисдикцію міжнародного суду є зовнішньополітичним рішенням, яке приймається в рамках процесу, який регулюється внутрішнім законодавством. Національні суди також можуть сприяти (або ні) збільшувати кількість справ у міжнародних судах, таких як Суд Європейського Союзу, передаючи їм суперечки щодо значення міжнародного права. По-друге, національне законодавство та національні суди можуть відігравати вирішальну роль у визначенні ефективності та впливу міжнародних судів. Політологи виявили, що це стосується СЄС та його попередника, Європейського суду. Однак, як зазначають політологи, підтримка міжнародних судів внутрішніми судами не

є неминучою. Подальші дослідження можуть з'ясувати фактори, які визначають рівень підтримки внутрішніх судів.

У більш широкому сенсі, коли як національний суд, так і міжнародний суд претендують на те, щоб мати юрисдикцію над спором, національний суд може або відмовитися від здійснення юрисдикції (таким чином підтверджуючи претензію міжнародного суду на повноваження), або він може здійснювати внутрішню юрисдикцію, незважаючи на рішення міжнародного суду. претензія на юрисдикцію. І коли міжнародний суд стверджує юрисдикцію та вирішує спір, національні суди можуть або визнати — і, можливо, також наказати виконати — рішення міжнародного суду (знову підтримуючи претензію міжнародного суду на авторитет), або він може відмовитися це зробити (таким чином перешкоджаючи виконання повноважень міжнародного суду). Визнання рішення міжнародного суду внутрішнім судом може підвищити ймовірність виконання, оскільки «урядам набагато важче не підкорятися власним судам порівняно з міжнародними трибуналами». Загалом, Мітчелл і Пауелл вважають, що правова традиція держави впливає на довговічність її зобов'язань перед міжнародними судами. Наприклад, вони виявили, що правові традиції держави — цивільне право, загальне право чи ісламське право — впливають на визнання нею юрисдикції міжнародних судів. Сіммонс вважає, що держави з національними правовими традиціями, заснованими на загальному праві, мають меншу ймовірність, ніж інші держави, ратифікувати договори про права людини та більш схильні робити застереження до тих договорів, які вони ратифікували [46].

Пряма роль: національне право та національні суди в міжнародних відносинах

Цей напрямок досліджень, наприклад, досліджував взаємозв'язок між конституціями та застосуванням сили в міжнародних відносинах і політичними та правовими детермінантами судової зовнішньої політики, і існують також інші багатообіцяючі напрямки дослідження в цьому напрямі.

Конституційне право та міжнародний конфлікт. Вчені з міжнародних відносин давно цікавляться причинами міжнародного миру та конфліктів. Вони вже включили міжнародне право у свої дослідження міжнародного миру та конфліктів. Оскільки міжнародне право знайоме багатьом дослідникам міжнародних відносин і оскільки міжнародне право містить правила, що регулюють застосування сили (наприклад, стаття 2(4) Статуту Організації Об'єднаних Націй), така увага не є дивною.

Існує, однак, інший тип закону, який має безпосереднє відношення до міжнародного миру та конфліктів: внутрішні конституційні норми держав, що регулюють застосування ними сили. Як резюмує один експерт з питань конституцій і застосування сили, «національне конституційне право може мати стримуючий вплив на зовнішню поведінку держав, як шляхом обмеження обставин, за яких військова сила може бути законно розгорнута, так і через встановлення процедурні рамки для прийняття рішень про застосування сили». Враховуючи традиційний скептицизм у науці міжнародної науки щодо ефективності міжнародного права у сфері високої політики, конституційне право може бути ще важливішим чинником у прийнятті міжнародних рішень із застосуванням сили.

Провідна теорія політичної науки про «демократичний мир» — тобто спостереження про те, що збройний конфлікт є менш вірогідним між демократіями, ніж між демократією та автократією або між автократіями — наголошує на інституційних обмеженнях, які демократії накладають на прийняття виконавчих рішень. Однак дані, які використовуються для вимірювання цих обмежень, такі як шкала політичної політики і дані законодавчих точок вето, не охоплюють обмежень щодо застосування сили у прийнятті рішень конкретно, які часто відрізняються від виконавчих обмежень в інших сферах політики. Як наслідок, вони не є ідеальними мірами теоретично відповідних інституційних обмежень. Якобсон і Ку, Мелло і Гінзбург є одними з міждисциплінарних вчених, які спиралися на цю роботу, спеціально досліджуючи зв'язок між національними

конституційними нормами, що регулюють застосування сили, і рішенням щодо застосування сили.

Якобсон і Ку надають порівняльний аналіз внутрішніх процесів схвалення використання військової сили під егідою міжнародних організацій (таких як ООН і НАТО) у Канаді, Франції, Німеччині, Індії, Японії, Норвегії, Росії, Сполучене Королівство та Сполучені Штати та оцінити їх з точки зору демократичної відповідальності. Вони виявили, що «рішення щодо використання збройних сил у міжнародних операціях були сформовані національними конституціями», включаючи вимоги до законодавчого схвалення [47].

Мелло використовує нечіткий якісний порівняльний аналіз конституційних і політичних особливостей 30 демократій, щоб дослідити умови, за яких вони брали (чи не брали) участь у війні в Косово, операції Enduring Freedom в Афганістані та операції Iraq Freedom в Іраку. Він розглянув дві конституційні особливості: «конституційні обмеження» (вимірювання міжнаціональних варіацій у конституційних обмеженнях щодо типів військових операцій, які законодавчо дозволені або заборонені) та «права парламентського вето» (вимірювання міжнаціональних варіацій у конституційних правилах щодо законодавчої участі). у рішеннях про застосування сили). Він вважає, що конституційні обмеження на застосування сили є «структурним вето на розгортання військових, незалежно від політичних уподобань чи системних впливів» і що «відсутність конституційних обмежень було визнано необхідною умовою для військової участі в усіх у трьох випадках і в 30 демократіях», але право парламентського вето не має помітного впливу на ймовірність участі.

Гінзбург досліджує міжнаціональні дані щодо конституційних норм, що регулюють участь законодавчих органів у прийнятті рішень із застосуванням сили. Він теоретизує, що втручання законодавчої влади «передбачає процес переговорів між виконавчою та законодавчою владою», який може вплинути на ймовірність застосування сили. Використовуючи дані

про 893 конституції (з Проекту порівняння конституцій) і милітаризовані міждержавні суперечки (з використанням даних з проекту Кореляти війни), він знаходить, що конституційні норми, які залучають законодавчу владу до рішень про оголошення війни, зменшують ймовірність того, що держава ініціює конфлікт.

Судова зовнішня політика. Окрім міжнародних конфліктів, політологи давно цікавляться зовнішньою політикою. Вчені-юристи давно зрозуміли, що національні суди часто беруть участь у зовнішній політиці. Як зазначив Стівен Брейер, помічник судді Верховного Суду Сполучених Штатів, національні суди все частіше закликають «розглядати іноземних осіб та діяльність, іноземну торгівлю... та іноземні загрози національній безпеці». Юристи називають цю роль національних судів «судовою зовнішньою політикою».

Існує два основних види судової зовнішньої політики: судовий контроль зовнішньої політики та безпосередня судова зовнішня політика. Національні суди штату беруть участь у судовому перегляді зовнішньої політики, коли вони визначають, чи відповідає зовнішньополітичне рішення іншої філії вимогам закону. Ці вимоги включають конституційні вимоги, такі як захист індивідуальних прав, поділ влади та, у федеральній системі, принципи федералізму, а також законодавчі, нормативні та міжнародно-правові вимоги.

Національні суди можуть сприяти здійсненню зовнішньої політики іншими гілками влади, відмінюючи юридичні оскарження, або вони можуть створювати перешкоди для реалізації, підтверджуючи їх. Національні суди беруть участь у прямій судовій зовнішній політиці, коли вони ухвалюють рішення не щодо дійсності зовнішньополітичних рішень іншої галузі, а безпосередньо щодо питань, які стосуються іноземних держав [48]. Ці рішення включають питання про те, чи дозволяти судові процеси проти іноземних держав; чи оцінювати законність діяльності іноземної держави на своїй території; чи застосовувати національне законодавство до інших

суб'єктів на території іноземної держави; чи визнавати позови щодо прав людини за участю іноземних держав; чи визнавати угоди, досягнуті іноземними державами щодо їх суверенного боргу; чи призначати примусове виконання судових рішень проти іноземних держав; і, у багатьох контекстах, чи підкорятися юридичній владі іноземних держав. Національні суди також беруть участь у прямій судовій зовнішній політиці, коли вони співпрацюють з іноземними судами для вирішення конкретних транскордонних спорів, надання взаємної правової допомоги або уникнення дублюючих судових процесів, які можуть призвести до суперечливих рішень.

Політологи, які займаються внутрішньою політикою цієї дисципліни, давно розглядають суди як важливих органів, що формують політику, і одна значна робота з раннього етапу політологічних досліджень міжнародного права проаналізувала один аспект судової зовнішньої політики : перевірка національними судами законності дій іноземних держав. Крім того, чесноти судової зовнішньої політики регулярно обговорюються як у юридичних, так і в міжнародних колах. Мабуть, найважливішим є те, що практичні політичні та економічні реалії надають національним судам дедалі важливішу роль у реагуванні держав на глобальні проблеми. Слотер систематично описав, як національні суди можуть бути частинами мереж один з одним, співпрацюючи для вирішення транснаціональних проблем. Як зазначає Майклз: «Ми стикаємося зі зростаючою кількістю проблем, які мають по суті глобальний характер, оскільки вони впливають на світ у цілому: глобальні картелі, зміна клімату, злочини проти людства; назвати декілька. Ці проблеми потребують світових судів, але світових судів в інституційному сенсі значною мірою бракує. Отже, національні суди повинні ефективно функціонувати як світові суди. Враховуючи малоймовірність ефективних світових судів у майбутньому, наше завдання полягає в тому, щоб визначити, за яких умов національні суди можуть виконувати цю роль світових судів ефективно та законно».

Проте, незважаючи на те, що політологи все більше вивчають роль національних судів у підтримці міжнародного права та міжнародних судів (див. вище), політологи приділили відносно мало уваги національним судам як незалежним акторам, які безпосередньо беруть участь у зовнішній політиці. Це починає змінюватися. Ісаак Юна, Джеффри Девіс, Кесс Санстайн, Кірк Рандаццо, Адам Чілтон і Крістофер Вайток належать до міждисциплінарних вчених, які емпірично досліджують детермінанти різні аспекти судової зовнішньої політики, і кожен із них спирався на теорію та методи з судової політичної галузі політології для цього [49].

У дослідженні Уна аналізує роль Суду міжнародної торгівлі США та Апеляційного суду Федерального округу США в нагляді за впровадженням торгової політики США та визначає правові, політичні та економічні фактори, які впливають на ймовірність того, що суди скасують дії агентства, і ймовірність того, що їхні рішення будуть протекціоністськими. В емпіричному аналізі рішень Округового суду США та Апеляційного суду США у міжнародних справах про права людини Девіс виявляє, що ймовірність рішення про права людини є більшою, коли стверджуване порушення є порушенням особистої недоторканності, наприклад катування, коли група інтересів представляє ймовірну жертву та коли у відповідній судовій схемі є правовий прецедент, який є сприятливим для рішень щодо прав людини. Навпаки, він не вважає, що ідеологія суддів істотно впливає на ці рішення. В емпіричному аналізі рішень апеляційного суду США з питань національної безпеки Санстейн виявив, що кандидати від республіканців мають меншу ймовірність визнання недійсними рішень виконавчої та законодавчої влади, ніж кандидати від демократів, і що рівень визнання недійсними суттєво не змінився після терактів 11 вересня.

Рандаццо, спираючись на свої попередні роботи, поєднує теорії міжнародних відносин і прийняття судових рішень з емпіричним аналізом для аналізу правових і політичних факторів, які впливають на рішення федеральних судів США у зовнішній політиці. зосереджуючись на балансі,

встановленому судами, між інтересами свободи та інтересами національної безпеки. Він виявив, що після 11 вересня вплив ідеологій суддів на їхні рішення щодо національної безпеки став більш виразним, причому ліберальні судді більш схильні підтримувати виклик громадянським свободам, ніж консервативні судді.

Спираючись як на теорію міжнародних відносин, так і на теорію прийняття судових рішень, Чілтон і Вайток емпірично проаналізували рішення щодо іноземного суверенного імунітету окружними судами США та виявили, що вони з більшою ймовірністю нададуть імунітет іноземній державі, проти якої подано позов. суд США, якщо іноземна держава є демократичною. Вони також виявили, що ліберальні судді, швидше за все, нададуть імунітет, ніж консервативні судді, і що два чинники, які є юридично значущими відповідно до закону про іноземний суверенний імунітет, — комерційний характер діяльності іноземної держави та зв'язки між цією діяльністю та територією США — вплинути на ймовірність імунітету в тому напрямку, який можна очікувати від закону.

У сукупності ці дослідження дають основне уявлення про детермінанти судової зовнішньої політики. Однак вони обмежені своєю зосередженістю на відносно невеликій кількості аспектів судової зовнішньої політики та майже виключною зосередженістю на судах США. Цей напрямок досліджень можна було б поглибити вивченням інших прикладів судової зовнішньої політики та шляхом порівняльного емпіричного дослідження, яке може допомогти отримати більш узагальнені результати.

3.2. Міжнародні відносини: право, транснаціональні відносини та приватне управління

Наука міжнародного права також зосереджена не лише на міжнародному праві, а й на одному типі міжнародного права: міжнародному публічному праві. Міжнародне публічне право — це міжнародне право, яке регулює суб'єктів держави як суб'єктів. Як зазначає Сіммонс, «переважна частка» політологічних досліджень міжнародного права стосується міжнародного публічного права [50]. Ця спрямованість — відображена в науці міжнародного права — зрозуміла з точки зору традиційної уваги науки міжнародних відносин до поведінки держави, тому що міжнародне публічне право є сукупністю міжнародного права, яке прагне регулювати поведінку держави. Однак це означає, що навіть незважаючи на те, що вчені міжнародники приділяли увагу ролі внутрішніх і транснаціональних приватних акторів у створенні та забезпеченні виконання міжнародного публічного права, вони відносно мало зусиль для розуміння тих галузей права, які регулюють приватні актори в їхніх транснаціональних відносинах.

Як наслідок, існує невідповідність між фокусом стипендії IL/IR на законодавстві, що регулює поведінку держави, та більш широкими тенденціями в політичній науці. Минуло десятиліття відтоді, як Най і Кеохейн закликали до «ширшої парадигми світової політики» — такої, яка охоплює не лише міжнародні відносини, а й міждержавні відносини (транскордонні відносини між урядовими підрозділами, такими як адміністративні установи, суди, законодавчі органи) і транснаціональні відносини (транскордонні відносини між приватними акторами). Незважаючи на те, що значна частина наукових досліджень щодо міжнародної політики продовжує зосереджуватися на державах, ширший підхід до світової політики наразі добре закріпився, і багато з них зосереджено на поведінці приватних акторів, включаючи роль приватних акторів в управлінні транснаціональними відносинами та глобальною економікою. Крім того, ліберальні теорії міжнародних відносин і

міжнародного права створюють основу для уважності до недержавних акторів.

Кілька напрямків міждисциплінарної науки з права та політології починають виходити за рамки міжнародного права, прискорюючи міжнародну науку у відповідності з цією ширшою світовою політичною тенденцією в політології. Вони роблять це, досліджуючи чотири типи права, які регулюють транснаціональні відносини та впливають на приватне управління: екстериторіальність, яка є твердженням державами повноважень керувати діяльністю за межами своєї території; колізійне право, яке є сукупністю правових норм, що регулюють вибір, який національні суди роблять між застосуванням національного законодавства до транснаціональної діяльності або затвердженням внутрішніх судових повноважень щодо такої діяльності та застосуванням права іноземної держави, пов'язаного з такою діяльністю або підкоряючись судовій владі іноземної держави; міжнародне приватне право, яке може приймати форму договорів або транснаціональних модельних законів, що регулюють транснаціональні відносини та приватних суб'єктів як суб'єктів, і право, що регулює транснаціональний арбітраж [51].

Екстериторіальність

Значна частина, якщо не більшість транснаціональної діяльності, залишається нерегульованою (або неналежним чином, або лише частково) міжнародним правом і міжнародними судами, і державам стає політично складно створювати нове міжнародне право та міжнародні суди. Тому держави часто використовують власне внутрішнє законодавство та національні суди для регулювання транснаціональної діяльності. Як стверджують Качмарек і Ньюман, «внутрішнє право все більше стає важливим елементом глобального управління». Оскільки транснаціональна діяльність за визначенням виходить за межі території будь-якої даної держави, ця форма правління вимагає, щоб держава надала повноваження

застосовувати свій закон («приписні повноваження») або розглядати спори в своїх судах («юридичні повноваження») екстериторіально.

Кал Раустіала, Тоня Путнам, Сара Качмарек і Абрахам Ньюман є одними з міждисциплінарних вчених, які емпірично вивчають причини та наслідки екстериторіальності. У поглибленому історичному аналізі Раустіала виявляє, що на утвердження екстериторіальної влади Сполучених Штатів вплинула їх відносна влада в міжнародній системі, а також інші зміни у світовій політиці та глобальній економіці. Наприклад, як відносно слабка держава у своїй ранній історії, Сполучені Штати віддавали перевагу вестфальському територіальному підходу, який міг би допомогти захистити їх від тверджень інших держав щодо екстериторіальної влади; але в міру того, як Сполучені Штати ставали сильнішими, вони стали більш готовими відстоювати юрисдикцію над акторами та діяльністю на території інших штатів і менш прихильними до територіальності [52].

Putnam аналізує оригінальний набір даних із понад 438 справ, розглянутих федеральними судами США між 1945 і 2003 роками, в яких вони вирішували, чи стверджувати екстериторіальну юрисдикцію. Її дані включають суперечки за участю 120 різних держав у різних сферах: від антимонопольного законодавства, оподаткування, прав інтелектуальної власності та праці до расової та гендерної дискримінації, тортур та інших порушень прав людини. Вона вважає, що суди США, як правило, застосовують законодавство США екстериторіально у двох ситуаціях: «коли екстериторіальна поведінка загрожує підірвати дію нормативної норми чи режиму всередині країни» або «де поведінка нібито порушує «основні» права США. політико-правова ідентичність». Крім того, вона досліджує, як екстериторіальні твердження держави щодо повноважень управління можуть впливати на міжнародну регуляторну конкуренцію, чинячи тиск на інші держави, щоб вони змінили своє власне внутрішнє законодавство [52].

Качмарек і Ньюман досліджують зв'язок між екстериторіальністю Сполучених Штатів і зміною політики в інших державах. Їхня емпірична

увага зосереджена на законах проти хабарництва. Їхня залежна змінна полягає в тому, чи даний штат переслідував справу відповідно до своїх іноземних правил щодо хабарництва, а їхня ключова пояснювальна змінна полягає в тому, чи Сполучені Штати раніше порушували справи щодо хабарництва проти фірм або громадян цього штату [53]. Вони виявили, що застосування Сполученими Штатами законів про боротьбу з хабарництвом на території інших штатів було пов'язане з посиленням внутрішнього дотримання стандартів боротьби з хабарництвом у цих інших штатах, що свідчить про те, що екстериторіальне «застосування національного законодавства може мати значні міжнародні наслідки».

Разом ці дослідження надають деякі початкові емпіричні докази причин і наслідків екстериторіального затвердження державами приписуючої та судової влади для управління транснаціональною діяльністю. Крім того, дослідження Putnam привертає увагу до прямої ролі національних судів у світовій політиці. Однак ці дослідження поки що були зосереджені на заявах США про екстериторіальні повноваження управління, і в першу чергу на окремих проблемних сферах. Порівняльний аналіз екстериторіальності в ширшому діапазоні проблемних сфер допоміг би створити емпіричну основу для більш узагальнених висновків.

Колізійне право

Рішення щодо екстериторіальності — це рішення певної держави про те, чи буде вона заявляти про повноваження управління певною транснаціональною діяльністю. Але оскільки транснаціональна діяльність за визначенням пов'язана з більш ніж однією державою чи територією, більше ніж одна держава може мати законні претензії на відстоювання своєї влади. Ці потенційні збіги повноважень часто змушують суди приймати рішення про те, які державні суди чи національне законодавство мають регулювати транснаціональну діяльність. Сукупність законів, які регулюють ці рішення, називається «конфліктом законів».

У багатьох правових системах за межами Сполучених Штатів колізійне право вважається частиною ширшої сфери під назвою «міжнародне приватне право» (обговорюється нижче). Однак термін «міжнародне приватне право» може вводити в оману, оскільки, незважаючи на те, що проблеми колізійного права є транснаціональними проблемами, більшість колізійних норм є частиною внутрішнього законодавства держав і різняться між країнами, а не втілені в договорах або інші види міжнародного права [54]. З цієї причини в цій статті колізійне право та міжнародне приватне право розглядаються окремо.

Колізійне право зазвичай має три гілки: юрисдикція, вибір права та визнання та виконання судових рішень. Національні суди застосовують правила юрисдикції, щоб визначити, чи використовувати арбітражні повноваження щодо спору, що виникає внаслідок транснаціональної діяльності, чи передати арбітражний орган іншої держави, відмовившись від застосування своїх власних повноважень. Вони застосовують правила вибору права, щоб визначити, чи застосовувати до транснаціональної діяльності національний закон чи закон іншої держави. І вони застосовують правила визнання та виконання, щоб визначити, чи визнавати чи виконувати іноземні судові рішення, тобто рішення судів інших держав. Ці три гілки відповідають трьом вимірам повноважень управління: повноваження виносити рішення, повноваження призначати та повноваження виконувати.

Колізійні норми допомагають розподілити повноваження управління між державами, керуючи національними судами, коли їм потрібно вирішити, чи затверджувати повноваження національного управління, чи передати повноваження іноземної держави щодо управління транснаціональною діяльністю. Таким чином, дослідники колізійного права все частіше розглядають колізійне право як особливий підхід до глобального управління. Міжнародне право намагається вийти за рамки національних правових систем шляхом створення єдиного корпусу міжнародних правових норм і системи міжнародних судів для розгляду транснаціональних спорів, а

гармонізація прагне зближення та, зрештою, уніфікації національних законів. Колізійне право визнає провідну роль національних правових інститутів у регулюванні транснаціональної діяльності (на відміну від імпульсу міжнародного права), а також приймає міжнаціональну правову різноманітність (на відміну від імпульсу гармонізації). Натомість колізійне законодавство реагує на створення правил, які допомагають націям розподіляти повноваження управління між собою. Таким чином, колізійні норми можна розуміти як «структурні правила», які допомагають «визначати ефективність транснаціонального регулювання», і як спробу пом'якшити «зіткнення між суверенами, кожен з яких намагається нав'язати власний регуляторну схему для сприяння своїй власній політиці».

Який вплив мають колізійні норми на рішення національних судів щодо колізійних норм? І які політичні фактори впливають на ці рішення? Вайток досліджує ці питання в контексті доктрини *forum non conveniens*. Доктрина *forum non conveniens* — це доктрина загального права, яка надає суду в одному штаті право на власний розсуд передати судову владу іншого штату, відхиляючи справу на користь цього штату, замість того, щоб затверджувати судову владу самостійно, і передбачає набір правових фактори, якими керуватиметься здійсненням цього розсуду. У американській версії доктрини, наприклад, юридичні чинники включають громадянство позивача (якщо позивач не є громадянином США, цей фактор має перевагу на користь звільнення) та різні інші чинники, які стосуються територіального локуса передбачувана поведінка та шкода, що призвела до суперечки (якщо територіальне розташування знаходиться на території іншої держави, цей фактор переважає на користь звільнення). Аналізуючи понад 200 рішень *forum non conveniens* у федеральних окружних судах США у транснаціональних справах між 1990 і 2005 роками, він вважає, що звільнення є більш імовірним, якщо позивач не є громадянином США та коли територіальне розташування знаходиться в іншому штаті, припускаючи, що правові чинники впливають на рішення відкласти (чи ні) інші держави

[55]. Він також вважає, що суди, швидше за все, відхиляють, якщо інша держава є ліберально-демократичною, припускаючи, відповідно до ліберальної теорії міжнародного права, що правові відносини між демократичними країнами можуть бути іншими, ніж між іншими державами .

Вайток досліджує детермінанти іншого типу рішень щодо колізійного права: рішень щодо вибору права. Аналізуючи набір даних із понад 200 міжнародних рішень федеральних окружних судів США щодо вибору права у транснаціональних спорах між 1990 і 2005 роками, він виявив, що ці суди застосовують право не США (іноземне право), а не внутрішнє законодавство США у більш ніж 50 % справ, що свідчить про те, що суди США часто готові покладатися на владу інших держав, щоб призначити правила, що регулюють транснаціональну діяльність. Потім, скориставшись різноманітністю правил вибору права в штатах США, він виявляє, що ці правила є суттєвим визначальним фактором ймовірності застосування іноземного права. Він також виявив, що територіальні зв'язки між транснаціональною суперечкою та іноземною державою підвищують ймовірність того, що суд США застосовуватиме закони цього штату, а не національне законодавство, припускаючи, що територіальність впливає на рішення, і він знаходить докази того, що консервативні судді дещо рідше застосовують внутрішнього законодавства, можливо, для того, щоб стримати спроби транснаціональних сторін у судовому процесі звертатися до судів США в пошуках більш сприятливого законодавства США.

Навіть якщо ці дослідження є першим кроком у проливанні світла на правові та політичні детермінанти прийняття рішень щодо колізійного права національними судами, вони обмежені своєю зосередженістю на судах США та на певних типах рішень щодо колізійного права. Наступні кроки включають порівняльні дослідження та дослідження інших типів колізійних рішень. Крім того, необхідні емпіричні дослідження наслідків колізійних норм і рішень, щоб перевірити теорії, розроблені щодо впливу колізійних норм і рішень на переговори та вибір форуму транснаціональними акторами,

на здатність держав для досягнення цілей транснаціонального регулювання і, ширше, глобального економічного добробуту. Таке дослідження могло б пролити світло на всепроникну роль національних судів у регулюванні транснаціональної діяльності, яку Вайток називає «транснаціональним судовим управлінням» [56].

Міжнародне приватне право

Міжнародне приватне право складається з норм, які регулюють приватну транснаціональну діяльність, таку як транскордонні комерційні операції та сімейні відносини (як зазначено вище, за межами Сполучених Штатів колізійне право називається частиною міжнародного приватного права або входить до нього). Це відрізняється від міжнародного публічного права, яке керує державами як суб'єктами. Короткий огляд проектів Гаазької конференції з міжнародного приватного права та ЮНСІТРАЛ дає уявлення про широкий спектр транснаціональних проблем, які регулюються міжнародним приватним правом, починаючи від викрадення дітей, усиновлення та доступу до правосуддя, до контрактів, корпоративних цінних паперів, електронної комерції, неплатоспроможності та арбітраж.

Деяке міжнародне приватне право приймає форму договорів і в цьому сенсі правильно розуміється як міжнародне право. Договори міжнародного приватного права включають Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів («КМКПТ»), яка містить правила, що регулюють договори транскордонного продажу товарів між приватними підприємствами, зокрема правила укладення договорів, зобов'язання покупців і продавців, а також засоби захисту від порушення договору, а також Міжнародну конвенцію про уніфікацію деяких норм права, що стосуються коносаментів («Гаазькі правила»), яка регулює перевезення вантажів морем і визначає права та обов'язки вантажовідправники та перевізники.

Однак використання фрази «міжнародне право» в терміні «міжнародне приватне право» може ввести в оману, оскільки значна частина

міжнародного приватного права має форму внутрішнього права, частина з яких базується на «модельних» законах, розроблених транснаціонально. Транснаціональні типові закони обговорюються державами або розробляються міжнародними організаціями (часто із залученням приватних суб'єктів) не для прийняття як договорів, а як шаблони для внутрішнього законодавства. Одним із провідних органів з розробки транснаціональних модельних законів є Комісія ООН з права міжнародної торгівлі («ЮНСІТРАЛ»), метою якої є модернізація та гармонізація правил, що регулюють транснаціональний бізнес [57]. Наприклад, у сфері транснаціональної електронної торгівлі Типовий закон про електронні підписи був прийнятий ЮНСІТРАЛ у 2001 році, і на сьогоднішній день його прийнято як внутрішній закон у 29 державах.

Транснаціональний арбітраж

Четвертий потік міждисциплінарної науки з права та політології сприяє виходу за рамки міжнародного права: наука про транснаціональний комерційний арбітраж. Транснаціональний комерційний арбітраж – це метод, за допомогою якого дві або більше сторін погоджуються вирішувати спір між ними приватним арбітром (або арбітрами) відповідно до правил, вибраних сторонами, і дотримуватися рішення арбітрів, яке називається нагорода. Це широко використовувана альтернатива судовому розгляду як метод вирішення транснаціональних спорів.

Інтерес політології до транснаціонального комерційного арбітражу в основному зумовлений розумінням того, що арбітраж є важливою та все більш поширеною формою приватного глобального управління. Пропонуючи механізм тлумачення та забезпечення виконання контрактів третіми сторонами, він надає засоби, за допомогою яких транснаціональні суб'єкти можуть підвищити довіру до своїх зобов'язань один перед одним. Забезпечуючи процес заповнення прогалів у контрактах, арбітраж може пом'якшити проблеми з незавершеними контрактами, з якими регулярно стикаються транснаціональні комерційні суб'єкти. Транснаціональний

комерційний арбітраж може допомогти транснаціональним акторам впоратися з витратами на конфлікт у комерційних відносинах. І, як і судовий процес, арбітраж передбачає суперечки щодо розподілу прав і ресурсів. Таким чином, арбітражні рішення є частиною відповіді на одне з центральних питань політичної науки: «Хто що отримує?». Цей інтерес спонукав низку великих політологічних досліджень. Томас Хейл представляє теоретичний та емпіричний опис інституційних варіацій у транснаціональному комерційному арбітражі. У відредагованому томі Волтер Метлі та Томас Дітц зібрали нещодавні міждисциплінарні дослідження еволюції, наслідків та легітимності транснаціонального комерційного арбітражу як системи приватного глобального управління.

Якщо транснаціональний комерційний арбітраж стає сферою політологічних досліджень, науковці міжнародники також повинні розглянути можливість вивчення правових аспектів цієї форми правління. Незважаючи на те, що транснаціональний комерційний арбітраж є приватною формою управління, його ефективність значною мірою залежить від закону та національних судів [58]. Це пов'язано з тим, що транснаціональний комерційний арбітраж стикається з двома фундаментальними проблемами виконання: забезпечення виконання арбітражних угод *ex ante* та виконання арбітражних рішень. Репутаційні санкції, застосовані приватними особами, можуть допомогти пом'якшити ці проблеми, але вони, ймовірно, будуть ефективними лише за певних умов (наприклад, існування функціонуючого механізму для поширення інформації про поведінку сторін і відносно висока ймовірність повторних взаємодій). Національне законодавство та національні суди можуть підтримувати транснаціональний комерційний арбітраж шляхом виконання арбітражних угод і виконання арбітражних рішень, або вони перешкоджають транснаціональному комерційному арбітражу, відмовляючись надати таку підтримку. Емпіричні дані свідчать про те, що насправді приватні сторони часто домагаються виконання арбітражних угод і арбітражних рішень у

національних судах, і існує ціла галузь права, яка регулює те, як національні суди вирішують ці справи.

Відповідний закон є сумішшю договорів, таких як Конвенція ООН про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (відома як Нью-Йоркська конвенція), яку один експерт називає «фундаментом, на якому вся будівлі міжнародного арбітражу. Нью-Йоркська конвенція встановлює загальне правило (з урахуванням перерахованих винятків), згідно з яким держави-підписанти повинні через свої національні суди визнавати та виконувати арбітражні угоди та арбітражні рішення на прохання сторони. Крім того, окремі держави прийняли національні закони, які передбачають виконання транснаціональних комерційних арбітражних угод і арбітражних рішень у внутрішньому суді, деякі з яких базуються на Типовому законі Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL) про міжнародний комерційний арбітраж.

Офіційна державна підтримка транснаціонального комерційного арбітражу різнилася між країнами та з часом. Наприклад, кількість держав-учасниць Нью-Йоркської конвенції зросла з дев'яти у 1960 році до 55 у 1980 році та 124 у 2000 році. Станом на 2009 рік Нью-Йоркська конвенція набула чинності в 144 із 192 членів Об'єднані Нації. Подібним чином кількість штатів, які прийняли внутрішнє законодавство на основі Типового закону ЮНСІТРАЛ, неухильно зросла з одного в 1986 році до тридцяти п'яти в 2000 році, до шістдесяти одного станом на 2008 рік. Ці цифри свідчать про широку та неухильно зростаючу державну підтримку правил, які сприяють виконанню арбітражних угод та арбітражних рішень [59].

Які правові та політичні детермінанти судового виконання транснаціональних комерційних арбітражних угод і арбітражних рішень? Як різні рівні державної підтримки транснаціонального комерційного арбітражу впливають на процеси, результати, ефективність і легітимність як форми приватного управління? Це одні з питань, які потребують теоретичного та емпіричного дослідження політологів. Розуміння ролі права в

транснаціональному комерційному арбітражі обіцяє пролити світло не тільки на цю конкретну форму управління, але й на взаємодію приватного і державного у глобальному управлінні в цілому.

3.3. Межі винятковості міжнародного права: теоретизування внутрішнього та міжнародного розриву

Також має місце третя тенденція, яка протистоїть думці, що міжнародне право відрізняється від внутрішнього права, тому що міжнародна політика відрізняється від внутрішньої політики. Іноді ця точка зору чітко виражена в політологічних дослідженнях, а іноді вона неявно впливає з тенденції більшості політологічних досліджень міжнародного права спиратися насамперед на теорію міжнародних відносин і рідше на теорії права, розроблені у підполях внутрішньої політики та порівняльної політики. Політологія.

Ієрархія та анархія

Основною основою винятковості міжнародного права є традиційне структурне розрізнення в теорії міжнародних відносин між ієрархічною внутрішньою політикою з централізованим правозастосуванням і анархічною міжнародною політикою, в якій у кращому випадку існує децентралізоване правозастосування. Як стверджує Моргентау, «децентралізований характер міжнародного права є неминучим результатом децентралізованої структури міжнародного суспільства [60]. Внутрішнє право може бути нав'язане групою, яка володіє монополією на організовану силу; тобто посадові особи держави. Суттєвою характеристикою міжнародного суспільства, що складається з суверенних держав, які за визначенням є вищими правовими органами на своїх відповідних територіях, є те, що там не може існувати такий центральний законодавчий і правозастосовний орган». Булл пояснює, що «міжнародне право... відрізняється від муніципального права одним основним аспектом: тоді як право в сучасній державі підтримується владою уряду, включаючи його повноваження застосовувати силу або погрожувати силою, міжнародне право без такого опору». Юристи-міжнародники також прийняли цю відмінність. Хіггінс стверджує, що «існують важливі відмінності, пов'язані з тим, що внутрішнє право діє у вертикальному правовому порядку, а міжнародне право — у горизонтальному правовому

порядку». Шоу пояснює, що «у той час як правова структура в усіх суспільствах, окрім найпримітивніших, є ієрархічною, а влада вертикальною, міжнародна система є горизонтальною, складається з понад 190 незалежних держав, усі рівні в правовій теорії і не визнаючи нікого над собою. У внутрішніх системах закон стоїть вище за індивідів, але міжнародне право існує лише між державами». Як зазначає Хоффман, міжнародне право є одним із аспектів міжнародної політики, який найбільш чітко відображає суттєві відмінності між внутрішніми та світовими справами. Міжнародне право залишається кристалізацією всього, що підтримує світову політику/

Класичне твердження реалістів полягає в тому, що анархічна структура міжнародних відносин означає, що не слід очікувати значного рівня ефективної міжнародної співпраці чи міжнародного права. Значна частина наукових досліджень міжнародних відносин останніх десятиліть була спрямована на те, щоб відповісти на це твердження, показавши, як може бути ефективна міжнародна співпраця навіть у структурно анархічному середовищі міжнародних відносин. Інші взагалі заперечують чітке розмежування між ієрархією та анархією, натомість пропонуючи континуум між ієрархією та анархією або континуум режиму. А Сандгольц і Стоун Світ заперечують будь-яку притаманну, теоретично значущу, різницю між тим, як діють міжнародні та внутрішні режими. Простіше кажучи, діапазон варіацій настільки ж великий як у внутрішніх і міжнародних категоріях, так і між цими категоріями.

Помилка категорії

Існує, однак, ще одна критика відмінності між ієрархією та анархією у застосуванні до міжнародного права. Основний момент полягає в тому, що він заснований на категорійній помилці: порівняння зроблено некоректно між міжнародним правом, що регулює держави (міжнародне публічне право), і внутрішнім правом, що регулює окремих осіб [61]. Більш влучним було б порівняння між міжнародним правом, що регулює держави (міжнародне публічне право), і внутрішнім правом, що регулює держави (внутрішнє

публічне право), яке включає велику частину національного конституційного права. Наприклад, національне публічне право регулює розподіл влади між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади; він обмежує державну владу по відношенню до окремих осіб шляхом визначення конституційних прав; а у федеральних системах він обмежує федеральну владу по відношенню до складових підрозділів штату (таких як кантони, провінції або штати) [62]. Проте не існує жодного вищого національного уряду, який би стояв над державою або над виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади, спроможним застосувати національний публічний закон проти держави. У цьому сенсі міжнародне публічне право та внутрішнє публічне право подібні — вони обидва діють поза межами структурно-ієрархічної системи, яку уявляють вчені з міжнародних відносин і міжнародного права, які використовують відмінність між ієрархією та анархією, щоб розглядати міжнародне право як щось своєрідне.

Єдина концепція публічного права

З цієї причини уніфікована концепція публічного права може бути більш плідною для політологів, яка визначає публічне право як право, яке приписує належну поведінку держави. Концепція, таким чином, включає ті сфери як міжнародного права, так і внутрішнього права (можливо, найважливіше, внутрішнього конституційного права), які регулюють держави як суб'єкти. Вайток стверджує, що єдина концепція має три переваги. По-перше, він показує, що при застосуванні до підгалузей політології міжнародних відносин, внутрішньої політики та порівняльної політики ця концепція виявляє високий ступінь теоретичної конвергенції в цих підполях: по обидва боки внутрішнього та міжнародного розриву вчені виявили подібні причинно-наслідкові механізми, за допомогою яких публічне право може впливати на поведінку держави. Це свідчить про те, що теоретичні основи політологічних досліджень публічного права вже в основному створені. По-друге, відкидаючи твердження про те, що існує різниця між національним публічним правом і міжнародним публічним

правом, уніфікована концепція публічного права відкриває двері для потенційно плідного дослідження відмінностей у ступені між різними системами публічного права, а не лише між внутрішніми і міжнародні умови, а також у часі або між національними умовами в різних внутрішніх політичних умовах і різних регіональних або міжнародних політичних умовах. По-третє, уніфікована концепція публічного права розкриває основну функцію, яку поділяють як національне публічне право, так і міжнародне публічне право. Публічне право є одним із інструментів, настільки ж недосконалим, як і поширеним у внутрішній і міжнародній політиці, який намагається пом'якшити цю фундаментальну проблему управління.

Голдсміт і Левінсон стверджують, що існують додаткові фундаментальні подібності між національним публічним правом і міжнародним публічним правом. Обидві вони досягли прогресу в напрямку зменшення правової невизначеності, але не такого прогресу, як у національному законодавстві, що регулює приватних осіб; і обидва вони страждають від подібних нормативних проблем [63]. На цій підставі вони погоджуються, що існують «конструктивні наслідки асиміляції міжнародного та конституційного права в більш єдине бачення публічного права». Деякі вчені йдуть ще далі, дотримуючись єдиного підходу не лише до публічного права, але й до права (або норм) загалом. У дослідженні юдиціалізації вчені думають не тільки про внутрішній, але й міжнародний поділ. Стоун Світ використовує концепцію тріади, яку він визначає як «дві договірні сторони та особа, яка вирішує суперечки», і застосовує її до міжнародної справи та внутрішньої справи, щоб перевірити свою теорію появи тріади як способу правління. Оглядаючи нещодавню роботу про національні суди та міжнародні суди, Стейтон і Мур стверджують, що уніфікований підхід, який послаблює відмінність між ієрархією та анархією, дозволить вченим щоб дізнатися більше про судову владу у внутрішній і міжнародній політиці, а також підхід, схвалений і розвинений Ройсманом. У подібному дусі Хетевей і

Шапіро розробляють теорію «ізгою» як методу примусу, який застосовується до як національне право, так і міжнародне право.

3.4. Від міжнародного права та міжнародних відносин до права та світової політики

Багато в чому цей етап дослідження наближається до реалізації обіцянок ліберальних теорій міжнародного права [67]. Виходячи за межі міжнародного права, політологи вивчають національне законодавство та національні суди, не лише їхню основоположну роль у підтримці міжнародного права та міжнародних судів, але й їх безпосередню роль у основних сферах міжнародних відносин, включаючи міжнародні конфлікти та зовнішня політика [64]. Виходячи за межі міжнародного права у науковій сфері, політологи прискорюють дослідження права з ширшою світовою політичною тенденцією в політичній науці, вивчаючи види права, включаючи екстериторіальність, колізійне право, міжнародне приватне право та право транснаціонального комерційного арбітражу, яке регулює транснаціональну діяльність приватних акторів і може підтримувати або перешкоджати приватному глобальному управлінню [68]. Виходячи за межі національного міжнародного розколу, політологи дедалі більше відкидають винятковість міжнародного права та починають використовувати переваги теоретичної конвергенції внутрішньої, порівняльної та міжнародної політики, щоб більш творчо мислити про право та політику загалом.

Одним із наслідків є відкриття нової співпраці в галузях політології та права. Науковці права та світової політики отримують користь від знайомства зі сферою права зовнішніх відносин, яка є сукупністю внутрішнього права, що регулює застосування військової сили, розподіл влади між виконавчою, законодавчою та судовою гілками у зовнішній політиці, роль судів у справах закордонних справ (і обмеження цієї ролі), укладення договорів, баланс між індивідуальними правами та інтересами зовнішньої політики, а також статус міжнародного права у внутрішній правовій системі. Закон про екстериторіальність регулює, коли держава застосовуватиме свій закон або затверджуватиме свої судові повноваження екстериторіально для управління транснаціональною діяльністю [69].

Колізійне право включає норми, якими керуються національні суди в транснаціональних справах, коли вони вирішують, чи передати рішення судовому органу іншої держави, чи застосовувати національне законодавство чи іноземне право для вирішення справ, а також чи визнавати чи виконувати рішення іншої держави. Міжнародне приватне право — це сукупність законів — деякі з них внутрішні, а деякі — міжнародні, — які регулюють приватні суб'єкти в їхніх транснаціональних відносинах [65]. Політологи здебільшого менше знайомі з цими галузями права, ніж міжнародне публічне право; і правознавці, як правило, менше знайомі з політологічними теоріями методів. Як і на стадії дослідження міжнародного права, міждисциплінарна співпраця обіцяє бути важливою на стадії дослідження міжнародного права/міжнародних відносин [66].

Звичайно, завжди існує ризик того, що розширення програми досліджень призведе до втрати фокусу. Але перехід від міжнародного права до права загалом не передбачає розширення ключових питань міжнародних відносин як дисципліни, а радше лише відображає зростаюче розуміння того, що національне законодавство та національні суди також є важливою частиною відповідей на ці основні питання і, в деяких контекстах, можливо, навіть більш фундаментальні, ніж міжнародне право та міжнародні суди [70]. І уважність науки міжнародного права не лише до законодавства, що регулює держави як суб'єкти (наприклад, міжнародне публічне право), але й до права, яке регулює приватних суб'єктів і впливає на приватне управління, є лише спробою прискорити міждисциплінарні дослідження з ширшим переходом політології від міжнародної парадигма відносин до парадигми світової політики.

ВИСНОВКИ

Хоча питання щодо актуальності та ефективності міжнародного права залишаються актуальними, особливо коли могутні країни використовують свою політичну владу, щоб «викривити» міжнародне право, сьогодні навряд чи хтось оголошує міжнародне право неактуальним. Відповідно, дискусія змістилася від того, «чи міжнародне право є справді правом», до того, «яке значення мають міжнародні норми». Крім того, вже деякий час розрив між міжнародним правом і теорією міжнародних відносин скорочується. Ліберальні підходи до міжнародного права визнають, що норми відіграють важливу роль у формуванні державних переваг і в міжнародному співробітництві для досягнення спільних цілей шляхом встановлення спільних нормативних рамок. Англійська школа виступає за міжнародне суспільство, в якому держави через взаємодію природним чином створюють правила та інституції, як це показано на прикладі сімей на початку цього розділу. Конструктивістська школа фокусується на соціальних процесах, включаючи правові норми, які формують саморозуміння, роль, ідентичність і поведінку акторів. Теорія соціальних рухів аналізує створення та наслідки організації груп у громадянському суспільстві та те, як кампанія, наприклад, за права людини, набуває соціальної сили та перетворюється на політичні результати. З іншого боку, юристи-міжнародники відкривають емпіричні, соціологічні та політичні підходи, щоб зрозуміти, як розвиваються норми та як суб'єкти застосовують нормативну владу. Це виходить за рамки розуміння міжнародного права виключно як узгодженої правової системи з визнаними джерелами права та конкретними методами юридичної практики.

Юристи-міжнародники все частіше приймають більш плюралістичний і цілісний погляд і розуміння міжнародного права як соціального процесу. Цей соціальний процес призводить до нормативних положень, які функціонують як стандарти поведінки для спрямування та оцінки поведінки міжнародних акторів. Те, що особа набула такої видатної ролі в міжнародному праві як центральний суб'єкт поза межами держави, є справді чудовим. Сьогодні

кожна людина має права, які пронизують міжнародне право і які фундаментально закладені в – хоча й недосконалому – глобальному праві, яке, у свою чергу, пронизує життя кожного з нас. Цей закон не є статичним, а знаходиться в постійному процесі розвитку. Його потрібно зробити ефективним, оскаржити, захистити та переформулювати, щоб реалізувати свій визвольний потенціал.

Міжнародне право можна сформулювати як набір законів, які здебільшого складаються з принципів і правил поведінки, які зобов'язують держави і тому зазвичай дотримуються у відносинах між державами. Функція міжнародного права, а саме як системи, міжнародне право є автономною правовою системою, незалежною від міжнародної політики. Але його основна функція полягає в тому, щоб служити потребам міжнародної спільноти, включаючи автентичну державну систему. І, зокрема, Коскеннімі робить висновок, що функція міжнародного права полягає в тому, щоб підкреслити його завдання як відносно автономної формальної техніки, а також як інструменту для посилення особливих претензій і планів у зв'язку з політичною боротьбою. Міжнародне право та його інститути мають на меті, підтримувати реалізацію ідеї балансу інтересів, ідеї гармонії інтересів. Наявність угоди, яка є під угодою між країнами з різними інтересами.

Вирішення цієї проблеми полягає в тому, як кожна країна повинна дотримуватися міжнародного права та сприяти порядку у світі та досягненню фундаментальних цілей людства щодо сприяння миру, процвітання, правам людини та захисту навколишнього середовища. Однак протягом століть лунали голоси, які критикували міжнародне право, щоб сприяти домінуванню чи гегемонії однієї країни.

Одним із ключових питань у дослідженні є визначення цілей моніторингу виконання державами цілей сталого розвитку. У цьому мінливому контексті особливо важливо визначити принципи міжнародного права, що стосуються сталого розвитку. Слід також обговорити можливість того, що порушення таких принципів може створити міжнародне правове

зобов'язання. Щоб відповісти на це питання, необхідно визначити матеріальні принципи міжнародного права, пов'язані зі сталим розвитком, розглянути, чи мають вони «характер, який створює прийнятну основну норму, яка формує основу верховенства права». Принципи допомагають вирішити суперечки щодо сталого розвитку та скеровують політику сталого розвитку. Крім того, необхідно встановити цілі сталого розвитку в усіх міжнародних договорах, а потім пов'язати певні принципи в кожній галузі міжнародного права зі сталим розвитком.

Сталий розвиток також тісно пов'язаний із глобальними викликами. Виникнення глобальних проблем потребує широкого спектру кроків, які проявляються в соціальному, економічному, політичному та військовому аспектах. Глобальні проблеми мають різні аспекти. Наприклад, вони можуть охоплювати сферу міграції, міжнародної безпеки, міжнародної боротьби зі злочинністю, навколишнього середовища тощо. Тому одним із важливих завдань, яке стоїть перед міжнародним співтовариством, є визначення та впровадження нового підходу до глобальних проблем. На 41-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було зазначено, що сьогоднішня вимога має не лише вимагати від усіх держав дотримання міжнародно-правових принципів і норм, а й відображати створення нової правової ідеї для розвитку міжнародного права.

Виходячи з проведеного аналізу, слід зазначити, що специфічні принципи сталого розвитку тісно пов'язані та формуються на основі міжнародного права та прав людини. Деякі з них: рівність і скорочення бідності; принцип відповідальності держав; принцип дбайливого ставлення до здоров'я людини, природних ресурсів та екосистем; принцип участі громадськості та доступу до інформації та правосуддя; принцип належного управління; принцип інтеграції та взаємодії тощо.

Сталий розвиток має особливе відношення до прав людини та соціальних, економічних і екологічних цілей. Концепція сталого розвитку поєднує економічні, екологічні та соціальні пріоритети і може бути

реалізована в контексті національного правоохоронного процесу, відображаючи міжнародно-правове регулювання. Це потребує підходу до проблеми з точки зору єдиного міжнародного права, і від ефективної реалізації цих норм залежить успіх національного правового регулювання.

Ми можемо зробити висновок, що глобалізація як складний соціальний, економічний, культурний, технологічний, політичний та геополітичний процес призвела до величезної мобільності капіталу та технологій, де організація ідей та людей набула все більшої глобальної та транснаціональної форми. Глобалізація характеризується посиленням взаємозалежності національних економік зі світовою економікою. Країни світу пов'язані між собою багатомірною мережею економічних, соціальних і політичних зв'язків. Завдяки прибутку, як рушійному мотиву виробництва, необхідно було створити світовий ринок і таким чином найбільша кількість країн і регіонів світу була б пов'язана різними формами взаємоекономічних відносин.

Значним стимулом для цих процесів є інтеграція окремих країн, особливо інтеграція в Європейський Союз, на який ми не завжди можемо вплинути. Але відносини обміну на світовому ринку визначають відносини між людьми, і ці відносини мінливі і формуються поза волею людей. Щоденний обсяг валютних операцій у сотні разів перевищує кількість реальних товарів і послуг, що обмінюються. Це означає, що тенденція відокремлення фінансових потоків від реальної сфери виробництва і торгівлі внаслідок явища глобалізації операцій постійно посилюється. Національні економіки все більше інтегруються в чотири основні сфери – торгівлю, фінанси, виробництво та зростаючу мережу контрактів та установ. Зростаюча мережа договорів з'єднує держави зі спільнотою багатосторонніми зобов'язаннями (наприклад, група G77, що складається з 132 держав-членів), регіональними зобов'язаннями (Європейський Союз та інші торгові блоки) і двосторонніми зобов'язаннями (наприклад, двосторонні податкові угоди між Сполученими Штатами та інші уряди). Ці актори створюють нові правила в

міжнародних відносинах, економіці, торгівлі та міжнародному праві. Зростає кількість конвенцій та інших міжнародних договорів, що регулюють ці сфери.

Коли йдеться про країни з перехідною економікою, одним із ключових елементів їхнього переходу є їх реінтеграція у світову економіку через торгівлю, фінансові потоки та інші елементи. Для країн з перехідною економікою єдиним способом уникнути ізоляції та постійного відставання є активне ставлення до цих змін з метою максимізації можливих позитивних ефектів та мінімізації можливих негативних наслідків глобалізації. Країни з перехідною економікою бачать свій шанс у різноманітних економічних та інших інтеграціях як із сусідніми країнами, так і з розвиненими країнами світу та керуються своїми зовнішньополітичними та зовнішньоекономічними пріоритетами.

Якщо ми почнемо з основної ідеї, що шляхом усунення бар'єрів у торгівлі, інвестування в технології та покращення зв'язку, ми різко зменшимо конфлікти між націями і таким чином сприятимемо миру та прогресу, ми прийдемо до ідеї створення нового виду глобалізації під назвою «sustainable», що сприяє розвитку бізнесу та вільного та має продуктивний вплив на розвинені країни та країни, що розвиваються. «Стала» глобалізація підкреслює важливість соціального контексту – вільні суспільства здатні досягти швидшого та ефективнішого зростання рівня життя, економіки та вільного визначення особистості: вільний дух, вільний ринок і вільне підприємництво.

Велике значення міжнародних договорів у регулюванні міжнародних відносин, особливо господарсько-економічних, виявляється в їх використанні як інструменту уніфікації. Зокрема, найбільшою перешкодою в міжнародному діловому обміні є дуже відмінне національне законодавство та застосування колізійного методу, який є недостатньо зрозумілим для ділового світу. Проте використання з цією метою міжнародних договорів має певні недоліки. По-перше, важко досягти згоди щодо матеріально-правових

рішень, враховуючи стартові відмінності правових систем, мовні бар'єри та різні інтереси держав. Представники багатьох країн, особливо тих, що володіють великою владою та впливом, приходять на міжнародні переговори з глибокою вірою у перевагу власних прав. Вони дуже підтримують уніфікацію, поки єдиний текст, який буде прийнято, не буде схожий на їхній національний закон. Робота над текстом, який згодом буде прийнятий на міжнародній конференції чи в рамках міжнародної організації, відбувається в громіздких робочих органах і часто є неефективною. Часто буває так, що для досягнення компромісу між учасниками буде прийнято нечітке формулювання тих чи інших спірних питань або необхідно допустити резерви.

Коли текст міжнародного договору буде остаточно прийнято, відбудеться процес ратифікації компетентними органами держав-членів. Щоб угода набула чинності, необхідна низка ратифікацій, і зазвичай цей процес займає кілька років, а іноді взагалі відсутній. Численні приклади так званих мертвих конвенцій свідчать про марність зусиль і праці знавців міжнародного та порівняльного права. Нарешті, зусилля, спрямовані на сприяння уніфікації, можуть бути легко перервані різними практиками судів та інших органів держав-членів щодо застосування та тлумачення єдиного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейченко С. Особливості кодифікаційного розвитку норм про міжнародноправову відповідальність міжнародних організацій С. Андрейченко *Право України*. 2017. № 7. С. 156-162;
2. Брацук І. Конституційноправовий механізм взаємодії права Європейського Союзу та національного права державчленів І. Брацук *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9. С. 18-21;
3. Гаркевич А. До питання походження терміна "міжнародне право" (на основі поглядів Людвіка Ерліха) А. Гаркевич *Право України*. 2010. № 1. С. 163-168;
4. Грамацький Е. Напрями уніфікації та гармонізації міжнародного приватного права в контексті євроінтеграційних процесів Е. Грамацький *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 10. С. 107-109;
5. Гринюк Н. Поняття принципу суверенної рівності держав у сучасному міжнародному праві Н. Гринюк *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 11. С. 112-114;
6. Губань Р. Принципи міжнародного права і концепція діалогу між цивілізаціями Р. Губань *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 46-48.
7. Гуйван П. Д. Окремі питання про визначеність правових норм у сфері їх застосування П. Д. Гуйван *Держава і право. Серія Юридичні науки*. 2018. вип. 79. С. 237-250;
8. Гулима Ю. Тенденції у розвитку науки міжнародного права, нові підходи до вивчення міжнародного права Ю. Гулима *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 6. С. 174-177;
9. Дахно І. І. Міжнародне приватне право навчальний посібник І. І. Дахно. Електронні дані. Київ Центр учбової літератури, 2008. 316 с.;
10. Денисов В. Наука міжнародного права в Україні у ХІХ першій половині ХХ століття історія становлення та розвитку В. Денисов, К. Савчук *Право України*. 2012. № 34. С. 258-267;

11. Кошеваров В. П. Міжнародне право навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ В. П. Кошеваров. Київ Істина, 2009. 208 с;
12. Мацко А. С. Міжнародне право навч. посібник А. С. Мацко. 2ге вид., перероблене і доповнене. Київ МАУП, 2005. 232 с;
13. Мережко О. Соціологія міжнародного права О. Мережко Право України. 2013. № 7. С. 26-33;
14. Міжнародне право навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ Центр учбової літератури, 2016. 208 с;
15. Міжнародне публічне право підручник за ред. В. М. Репецького. 2ге вид., стер. Київ Знання, 2012. 437 с;
16. Право Європейського Союзу навч. посібник рек. МОНУ В. М. Бесчастний, В. П. Філонов, О. В. Філонов, В. М. Субботін ; за ред. В. М. Бесчастного. 2ге вид., стер. Київ Знання, 2011. 366 с;
17. Право Європейського Союзу навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ Л. О. Бондар, Г. В. Бредова, А. О. Вакуленко та ін. ; за ред. Р. А. Петрова. 4те вид. змін. і доп. Київ Істина, 2011. 376 с;
18. Пронюк Н. В. Практикум з міжнародного права навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ Н. В. Пронюк. Київ КНТ, 2008. 222 с;
19. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право навч. посібник Н. В. Пронюк. Київ КНТ, 2008. 344 с;
20. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ Н. В. Пронюк. 2ге вид., змінене та доп. Київ КНТ, 2010. 280 с;
21. Теліпко В. Е. Міжнародне публічне право навчальний посібник В. Е. Теліпко, А. С. Овчаренко ; за заг. ред. В. Е. Теліпко. Київ Центр учбової літератури, 2010. 608 с;
22. Хмельова І. Є. Ефективність міжнародного права (на прикладі інституту визнання в міжнародному праві) І. С. Хмельова Часопис Київського університету права. 2016. № 4. С. 379-382;

23. Хмельова І. Є. Невизнання в міжнародному праві [практика невизнання нових держав чи нелегітимних урядів] І. Є. Хмельова Часопис Київського університету права. 2016. № 2. С. 368-371;
24. Шаповал В. Конституція і міжнародне право до питання про взаємозв'язок і взаємовплив В. Шаповал Право України. 2009. № 7. С. 88-94;
25. Анцелевич Г. О., Покрещук О. О. Міжнародне право. К. Алерта, 2003. 410 с;
26. Балінський О. В. Міжнародні правові стандарти та їх роль у правовому розвитку в умовах глобалізації. Держава і право збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки НАН України. Інст держави і права ім. В. М. Корецького. 2006. Вип. 32. С. 463-469;
27. Бабін Б. В. Питання програмності в міжнародних правових нормах. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2009. № 2. С. 93-104;
28. Дмитрієв А. І., Муравйов В. І. Міжнародне публічне право навч. посібник. К. Юрінком Інтер, 2000. 640 с;
29. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії за ред. В. Г. Буткевича. К. Либідь, 2002. 608 с;
30. Антонович М. М. Міжнародне публічне право. К. Видавничий дім «КМ академія», 2003. 307 с;
31. Міжнародне публічне право основи теорії навчально-методичний посібник Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса Видавництво «Юридика», 2023. 252 с;
32. Войціховський А. В. Міжнародне право підручник А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. Харків, 2020. 544 с;
33. Антонович М. М. Міжнародне право навч. посіб. М. М. Антонович. Київ Юрінком Інтер, 2011. 384 с;
34. Анцелевич Г. А. Международное морское право учебник Г. А. Анцелевич. Киев Слово, 2003. 399 с;

35. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право підручник М. О. Баймуратов. Київ Фенікс; 2018. 762 с;
36. Батрименко В. І. Міжнародне право навч. посіб. В. І. Батрименко. Київ Київ. нац. торговел.економ. унт, 2012. 323 с;
37. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України монографія В. І. Акуленко, Г. А. Андреасян, Г. О. Білорицький та ін. ; за ред. В. Н. Денисова. Київ Юстиніан, 2006. 672 с;
38. Гавриленко О. А. Історія міжнародного права хрестоматіяпрактикум О. А. Гавриленко, Т. Л. Сироїд, Л. В. Новікова. Харків Видво Харків. нац. унту ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с;
39. Георгіца А. З. Міжнародне публічне право навч.метод. посіб. А. З. Георгіца, С. О. Чикурлій ; Чернівець. нац. унт ім. Юрія Федьковича. Чернівці Рута, 2002. 175 с;
40. Гердеген М. Міжнародне право М. Гердеген ; пер. з нім. Р. Корнута. Київ К.І.С., 2011. 516 с;
41. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право навч. посіб. А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський ; Київ. унт права ; Київ. нац. унт ім. Т. Шевченка, Інт міжнар. відносин. Київ Юрінком Інтер, 2001. 638 с;
42. Київець О. В. У пошуках міжнародного права переосмислюючи джерела монографія О. В. Київець ; Інт законодавства Верховної Ради України. Кам'янецьПодільський Оіум, 2011. 479 с;
43. Короткий Т. Р. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права довідник Т. Р. Короткий, М. М. Гнатовський. Київ Фенікс, 2017. 40 с;
44. Короткий Т. Р. Міжнародне публічне право навч.метод. посіб. Т. Р. Короткий, Ю. В. Чайковський. Одеса Фенікс, 2009. 168 с;
45. Кошеваров В. П. Міжнародне право навч. посіб. В. П. Кошеваров. Київ Істина, 2009. 208 с;
46. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом П. Маланчук. Харків Консум, 2000. 592 с;

47. Мацко А. С. Міжнародне право навч. посіб. А. С. Мацко. 2ге вид., перероб. і допов. Київ МАУП, 2005. 232 с;
48. Мережко О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права О. Мережко. Київ Юстиніан, 2010. 316 с;
49. Міжнародне право навч. посіб. [М. В. Буроменський, І. Б. Кудас, А. А. Маєвська та ін.] ; за заг. ред. М. В. Буроменського. Київ Юрінком Інтер, 2006. 336 с;
50. Міжнародне публічне право підручник В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін. ; за ред. В. М. Репецького ; Львів. нац. унт ім. Івана Франка. 2ге вид., стер. Київ Знання, 2012. 437 с. (Серія «Факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. Івана Франка 20 років»);
51. Міжнародне публічне право підручник у 2 т. [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.]; за ред. В. В. Мицика. Харків Право, 2019. Т. 1 Основи теорії. 416 с;
52. Міжнародне публічне право підручник у 2 т. [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, М. М. Гнатовський та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. Харків Право, 2019. Т. 2 Основні галузі. 624 с;
53. Міжнародне публічне право підручник у 3 т. В. Ф. Антипенко, Л. Д. Тимченко, О. В. Беглий, О. А. Радзівілл ; за ред. В. Ф. Антипенка. Київ НАУ, 2012. Т. 1. 420 с;
54. Міжнародне публічне право підручник у 3 т. В. Ф. Антипенко, Л. Д. Тимченко, О. В. Беглий, О. А. Радзівілл ; за ред. В. Ф. Антипенка. Київ НАУ, 2012. Т. 2. 348 с;
55. Міжнародні організації навч. посіб. [О. С. Кучик, І. Р. Суховолець, А. Б. Сельмах та ін.] ; за заг. ред. О. С. Кучика ; Львів. нац. унт ім. Івана Франка. 2ге вид., перероб. і допов. Київ Знання, 2007. 749 с;
56. Мокій А. І. Міжнародні організації навч. посіб. А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець. Київ Центр учб. літ., 2011. 280 с;

57. Перепьолкін С.М. Міжнародне право словникдовідник С.М. Перепьолкін, Т. Л. Сироїд, Л. А. Філянїна ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків Юрайт, 2014. 408 с;
58. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право навч. посіб. Н. В. Пронюк. 2ге вид., змін. і допов. Київ КНТ, 2010. 344 с;
59. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право підручник В. М. Репецький ; Львів. нац. унт ім. Івана Франка. 2ге вид., перероб. і допов. Київ Знання, 2006. 372 с;
60. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право підручник Т. Л. Сироїд. Одеса Фенікс, 2018. 744 с;
61. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права проблеми сучасної теорії монографія О. В. Тарасов. Харків Право, 2014. 512 с;
62. Телипко В. Е. Міжнародне публічне право навч. посіб. В. Е. Телипко, А. С. Овчаренко. Київ Центр навч. літ., 2010. 608 с;
63. Тимченко Л. Д. Міжнародне право підручник Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. Київ Знання, 2012. 631 с;
64. Черкес М. Ю. Міжнародне право підручник М. Ю. Черкес. 6те вид., випр. і допов. Київ Знання, 2011. 397 с;
65. Щокін Ю. В. Міжнародноправовий звичай проблеми теорії і практики монографія Ю. В. Щокін ; Нац. унт «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків Право, 2012. 456 с;
66. Автономія волі сторін як принцип встановлення права до договірних зобов'язань [Текст] І. Діковська Підприємництво, господарство і право Науковопрактичний господарськоправовий журнал. 2010. **№ 10**. С. 103-106;
67. Напрями уніфікації та гармонізації міжнародного приватного права в контексті євроінтеграційних процесів [Текст] Е. Гамацький Підприємництво, господарство і право Науковопрактичний господарськоправовий журнал. 2010. **№ 10**. С. 107-109. Библиогр. с. 109;

66. Міжнародне публічне право [Текст] навч. посіб. А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський ; Київ. унт права, . Київ Юрінком Інтер, 2000. 640 с;
67. Імплементация як засіб узгодження норм міжнародного та внутрішньодержавного права. М. Раскалей Віче. 2010. N 24. С. 1213. Библиогр. с. 13;
68. Міжнародне право словникдовідник [С. М. Перепьолкін, Т. Л. Сироїд, Л. А. Філянна] за заг. ред. дра юрид. наук, проф. Сироїд Т. Л. Харків Юрайт, 2014. 403 с;
69. Міжнародне право ХХІ століття сучасний стан та перспективи розвитку [колект. моногр.] [М. М. Микієвич та ін. ; за ред. М. М. Микієвича]. Л. Піраміда, 2013. 319 с;
70. Сірант ММ. Міжнародне публічне право. Схеми та дефініції [навч. посіб.] Мирослава Сірант ; Нац. унт «Львів. політехніка», Навч.наук. Інт права та психології. Кам'янецьПодільський Медобори 2006, 2013. 215 с.